

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת ויצא ביצה כג. – כז:

סק"ז] דקדק ממותני איפכא, דמשמע דהא דקתני "ביו"ט" קאי אשניהם], ותיובתא למ"ד שביתת בהמה אסור גם ב"ט כמ"כ הב"י שם, והטור בסי' תקכ"ב מכללן, שפירש לרישא דמתני' ביו"ט. ובתו"ח בשם מוהרש"ח דחה, דהא ביו"ט אפי' אדם כה"ג מותר לשאת משא ברה"ר. [ואולי ס"ל להתוי"ט דרצועה דבהמה נתמעט מהיתרא דיו"ט, מקרא דלכם ולא לכלבים. ויל"ע].

ובטעמא שאין שביתת בהמה ביו"ט, כ' בב"י סי' תצ"ה, משם דלא הוי בכלל לא תעשה כל מלאכה דגבי יו"ט אלא הארבעים מלאכות ותולדותיהן, ושביתת בהמה אינו מהם אלא לאו בפנ"ע למען ינוח וגו' [א"ה, ההוא קרא דמייתי [בשמות כ"ג, י"ב] אין בו לאו אלא עשה]. והרש"ש כאן ציין לדבריו בע"ז [טו]. דלרש"י שם [בד"ה גזירה] איכא לאו בשביתת בהמתו, וכ"כ הר"ן שם, אבל לתוס' בשבת [נא: בד"ה במה בהמה] והרמב"ם [ריש פ"כ מהל' שבת] אינו אלא איסור עשה]. ובהגהות מים חיים להפר"ח מייתי לדברי התו"ט, והוסיף דמ"מ לאו דמחמר איתה מה"ת ביו"ט.

כג. של שכנתו היתה וכו'.

הגרע"א בתוספותיו למשניות רפ"ה דשבת נסתפק, אם נשים מצוות על שביתת בהמתן היכא דליכא לאו דמחמר, דכיון דליכא אלא עשה, י"ל דמ"ע שהז"ג נשים פטורות, דאף דחייבות בקידוש היום מהיקשא דזכור לשמור, י"ל דבשאר מ"ע דשבת פטורות. ובהערה מתלמידו במוסגר הביא שכן נסתפק שם הפמ"ג, אבל הניח בצ"ע מהך דהכא דמבואר דהיה לו למחות בשכנתו. ובתפארת ירושלים שם דחה, ע"פ מש"כ הפר"ח ריש הל' יו"ט דאף להפוסקים דמתירין שביתת בהמתו ביו"ט, מדרבנן מיהת אסורה משום דנראה כעובדין דחול, וה"נ י"ל בנשים דמדרבנן מיהת מצוות, וע"ע בזה בתפא"י שם בועז אות א'.

כג. ושלש מחלוקות בדבר, ר"י סבר וכו' ולא גזרינן קרצוף אטו קירוד וכו', ורבנן סברי וכו' וגזרינן קרצוף אטו קירוד.

כ' הצ"ח, נלע"ד דר"י וחכמים פליגי, דר"י סבר צער בע"ח דאורייתא. ולכן לא גזיר קרצוף אטו קירוד, וחכמים סברי צער בע"ח לאו דאורייתא, ולכן גזרו לאסור קרצוף אטו קירוד. [א"ה, לפו"ר צ"ב לפ"ז הא דפרין בפסחים [יא]: מאי שנא גבי חמץ דגזר ומ"ש גבי קרצוף דלא גזר, והא טעמא רבה איכא דלא ליגזור בקרצוף משום צעב"ח, וכן קשיא איפכא, הא דמשני דלחם בלחם מיחלף וקידור בקרצוף לא מיחלף, אלמא עיקר הגזרה לא שייכא לר"י, וא"צ לטעמא דצעב"ח דאורייתא].

כג. בתוד"ה על גבי חרס. בירושלמי דמשילין מהו לאדלוקי נר של בטלה ביו"ט וכו', ומאן דשרי סבר דללאו יצתה, וכו' ולא הויה אב מלאכה.

כג. סחופי כסא אשיראי ביומא טבא אסור, מ"ט משום דקמוליד ריחא.

כ' בתפארת שמואל [אות ט', ע"ד הגה"א, סי' ט'] וז"ל, דרש מהרי"ל, אסור להניח אתרוג ע"ג טלית או סרבל ביו"ט ראשון, משום דמוליד בו ריחא, דומיא דכסא על שיראי בפ"ק דביצה. ותימה לי, הא לא אסור להניח הכוס אלא כדי למיגמריה כמ"כ האו"ז, [אסור וכו' כדי שיכנס בו ריח הבושם. וכ"מ ל' רש"י, לכפות כוס וכו' להכניס בהן ריח הבושם], והא ראייה דמשו"ה נקט שיראים ולא אמר אבגד, אלא שהדרך שמגמרין אותו, אבל היכא דאין מכוין למגמריה נראה דשרי, ולא שייך הכא לומר פסיק רישיה אלא במלאכה ממש. וכ"ע"ז השפ"א דלרב דאסר ע"ג חרס, אע"פ שאין מכוין לאולודי ריחא בהחרס, ה"ה דיאסור באתרוג. [ולמאי דקיי"ל כרבא דשרי בכלהו, לכא' תליא בפלוגתא דקמאי דבסמוך, דלרש"י דטעמא דרבא משום דחשיב ליה אוכל נפש, משמע דמודה דבלא אוכל נפש, [כההיא דאתרוג דמהרי"ל] אסור אפי' כשאינו מכוין לאולודי ריחא, אמנם להרי"ף דטעמא דרבא משום שאינו מכוין, כמ"כ הר"ן, ה"ה דשרי באתרוג].

כג. רבא אמר ע"ג גחלת נמי מותר, מידי דהוה אבישרא אגומרי.

רש"י פי' דס"ל כשמואל דאוכל נפש הוא, וכי היכי דבבשרא אגומרי איכא כיבוי והבערה ואולודי ריחא ואפ"ה שרי, ה"נ בעישון פירות, אמנם בדעת הרי"ף כ' הרמב"ן והר"ן, דסובר דבבישרא אגומרי ליכא כיבוי, [דהכי גרס בסוגיא דשבת קלד. דמייתי בסמוך], ולדבריו ז"ל ה"ק, אע"פ שאין זו צורך אוכל נפש ממש, מותר להניח לבונה ע"ג אש הדולק לקדרה לפי שאין כאן כיבוי, שסופו מבעיר, וכיון שכיבוי אין כאן הבערה אין כאן, [ובזה הקשה הא"ר [סי' תקי"א סק"ו] דתינח הגחלים עצמן, אבל הלבונה דאי הובערה עכשיו, ואמאי אין בה הבערה, ובהגהת טל תורה למהר"ם אריק ז"ל כ', ד"ל בדעת הרי"ף דס"ל כרש"י [בד"ה מותר] דהוי מבעיר כלאחר יד, אמנם דברי הרמב"ן והר"ן צ"ב], ומשום אולודי ריחא נמי לא מיתסרא, כיון שאינו מכוין להריח אלא להכשיר אוכלין, מידי דהוה אבשרא אגומרי, דכולהו איתנהו ביה, כיבוי והבערה כי הכא [א"ה, לכא' ר"ל דכיבוי שסופו מבעיר, וכיבוי אין כאן והבערה אין כאן], ואולודי ריחא בגחלים, אע"פ שאינו לצורך אוכל נפש ממש, שהיה אפשר לצלות סמוך לגחלים ולא על גבן.

כג. פרתו יוצאת ברצועה שבין קרניה, ומקרדין וכו' ביו"ט.

כ' התו"ט מדאיצטריך למיתני "ביו"ט", ש"מ דבבא קמייטא דהיינו פרתו וכו' לאו ביו"ט אלא בשבת, וכן פירשה רש"י והר"ן [וכ"ה בשיטת ריב"ב] בשבת, ומכאן נ"ל ראייה גמורה למאן דס"ל דאין מצווין על שביתת בהמתו ביו"ט, שהביאם הב"י בסי' תצ"ה, והוא ז"ל תמה עליהם מנא להו, והרי דקדוק גמור ממשנתנינו וכו', [אמנם בס' הגר"א [סי' תצ"ה]

והרא"ש [סי' כ"ב] הביא, דבירושלמי יליף לה מדכתיב לא תבערו וגו' ביום השבת, בשבת אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר ביו"ט. והקשה השאג"א [סי' ע"א] דבגמ' דידן מוכח דהבערה אסורה ביו"ט, דבשבת [קיד]. פליגי ר' ישמעאל ור"ע אי חלבי שבת קרבין ביו"ט ופולוגיתיהו בדרשא דקרא כמבואר התם, ואי ס"ד דאין איסור הבערה כלל ביו"ט, א"צ למישרי קרא [לר"ע] להקטיר האימורין, וליכא למימר דהתם משום מבשל אתינן עלה, [דטרם שנשרף הבשר הוא נצלה ומתבשל] דהא מבואר ביבמות [לג:]: גבי זר ששימש בשבת, דליכא בהקטרת אימורין אלא מלאכת הבערה.

ובקה"י [סי' י"ח] האריך בישוב קושיא זו, ותו"ד, דבישול שלפני השריפה, הוי לכה"פ מלאכה שאצל"ג, שהרי אין לו צורך בזה רק בהשריפה שלבסוף, וכבר תמה באגלי טל כע"ז אהא דאמרי' [שבת עד:]: דמאן דשדי סיכתא לאתונא [השליך יתד לח לתנור חם כדי שיתקשה, רש"י] חייב משום מבשל, אהא דמירפא רפי מתחילה והדר צמיית, ומוקים לה האג"ט כר' יהודה דמחייב במלאכה שאצל"ג. אמנם בהקטרת אימורים דתנן בזבחים [מו:]: דהזבח נזבח לשם ריח, ולאפוקי איברים שצלאן חוץ למזבח ואח"כ העלן להקטירם, דתו לא מסקי ריחא, א"כ גם ענין הצליה שישנו בהקטרה צריכה היא לגופה, שכך הוא מצותה שתהא נצלה ע"ג המזבח שע"ז יהא מעלה ריח, וא"כ שפיר איכא מלאכת מבשל בהקטרת איברים.

וההיא דיבמות שאני, שהזר הוא שמקטיר ועבודתו פסולה, וי"ל דאין בהקטרה זו שום מצוה וממילא ליכא בה דין ריח ניחוח ולא תיקן כלום בזה, דמצד עצם תיקון הבשר שנצלה, הא הו"ל מלאכה שאצל"ג, שהרי אין לו צורך בתיקון הבשר ולא מתכוין לזה, ומצד שהעלה ריח שלזה נתכוין, הא א"צ לה כיון שאין בזה שום מצוה, ואפי' את"ל דמ"מ נחשב צריכה לגופה כיון שעכ"פ הזר רוצה בהעלאת הריח, מ"מ הוי לגבי זה בגדר מקלקל כיון שאין בזה שום תיקון באמת, אבל מלאכת הבערה שפיר איכא כיון דאם עלו לא ירדו ודינא הוא שיהא נקטר, ומשו"ה אמרינן התם דליכא אלא מצד הבערה בשבת.

כג. בתוד"ה ע"ג חרס. אבל כיבוי דלעולם אינו לצורך תקון אוכל נפש, ודאי אסור לכו"ע ביו"ט.

וכ' הגרע"א ע"ז, איני מבין למה להו זה, דמכדי טעמא דהבערה משום דאינו אב מלאכה וכמו שכתבו מקודם, א"כ בכיבוי טעם איסורו פשוט, כיון דכיבוי הוא אב מלאכה, מיהו ר"נ הקשה שפיר לרב הונא ונימא מר מפני שמבעיר, דהא רב הונא קאמר לעיל [כא:]: מי שלא הניח עירוב תבשילין, אופין לו פת אחת וכו' ומדליקין לו את הנר, מבואר דס"ל דהבערה הוי מלאכה ואסורה ביו"ט, [דאל"כ, ודאי אין לאסור בנר שמדליק לצורך שבת יותר מנר של בטלה], והקשה ליה לשיטתיה לימא משום מבעיר, ומהרש"א ז"ל נדחק בזה ללא צורך.

כג. בתוד"ה תליסר. ותימה דהא ראב"ע היה אחר חורבן הבית וכו', א"נ אפוטרופוס של ראב"ע שהיה בימי הבית היה מעשר.

בקוב"ש [אות נ"ח] הקשה, דעד כאן לא אשכחן דאפוטרופוסין תורמין ומעשרין [גיטין נב.], אלא במעשר דגן, כדי לתקן הפירות מאיסור טבל, אבל מעשר בהמה דלית ביה איסור טבל, מנלן דאפוטרופוס מעשר.

עוד כ' [באות נ"ט] מה שמסתפקין אי מהני שאלה במעשר בהמה כיון דעשירי מאליו קדוש, [דהמנח"ח במצוה ש"ס [אות י"ד] כ' בפשיטות דאין יכולין הבעלים לישאל עליו, דלא דמי לכל התרומות והקדשים שע"י דיבורו הוא קדוש, אבל כאן דעשירי מאליו קדוש, וגזיה"כ הוא דבמנין העשירי מאליו קדוש ולא ע"י אמירתו, לא מהני שאלה, ובקומץ מנחה חזר והביא דהטו"א בר"ה [כח:]: כ' דמהני שאלה], אי נימא דהקדושה באה מאליה, א"כ לכא' גם קטן יכול לעשר מעשר בהמה, ובתוס' מבואר לא כן.

כג. הריחיים של פלפלין טמאין משום שלשה כלים וכו'.

הרי"ף והרא"ש [סי' כ"ד] הביאו הך מתני', וכ' בקרב"נ [אות נ'] דנפק"מ לדידן שמותר לטלטל אף כשנשבר ואחד קיים, דתורת כלי עליו. [ולכא']

נפק"מ נמי לסכך את סוכתו באמצעות או בתחתונה של עץ, דמקבלת טומאה, דאי לא הווי כלי אלא כולם כאחד, אפי' נדון לכא"ו כשבר הבא מכלי המק"ט, הא לא מיתסר לסכך בהם אלא משום גזירה [כמבואר בס"י תרכ"ט ס"ב ובמ"ב סק"ח], וכל דבר שאסרו חכמים משום גזירה, מסככין בו בשעת הדחק כשאין לו במה לסכך, כמש"כ במ"ב שם סק"נ. עוד נפק"מ לענין לחצוץ בפני הטומאה ע"י אחד מהם. גם יש לדון דאי אין מק"ט כל א' מהם בפנ"ע רק כולם יחד, אולי טמאין ככלי עץ ולא ככלי מתכות, ונפק"מ למקצת רבנותא לענין טומאת כהנים, אי נימא דמוזרזר על חרב כחלל].

כג. משום כלי קיבול ומשום כלי מתכת ומשום כלי כברה.

כ' בחי' מהיר"ח [שבגליון המשניות], הא דתני במשנה שלא כסדר, דתני תחילה כלי קיבול דהיינו התחתונה, ואח"כ משום כלי מתכת דהיינו העליונה, ואח"כ האמצעי, אלא דהתנא תני דרך לא זו אף זו, כלי קיבול ודאי מקבל טומאה, אף עליונה שרק מצופה מתכת [כמש"כ רש"י בד"ה ועליונה], ולא זו דמדאורייתא טמא, אלא אף זו האמצעי דמה"ת טהור, אפ"ה מגזרת חכמים מקבל טומאה, [כמש"כ רש"י בד"ה האמצעי]. ובבן יהוידע הביא קושיא זו בשם שושנים לדוד, ות"י דנקט תחתונה ועליונה בזאח"ז, משום דכל חדא צריכה לחברתה, דאין מלאכתם נעשית אלא ע"י שניהם ביחד, [א"ה, תחתונה ראויה בפנ"ע לקבל ולשמור הפלפלין הטחונין, אלא דעיקר מלאכתה לטחינה שבזה צריכה לעליונה. אמנם העליונה א"צ להתחתונה, דהא כשכולם יחד כתיקונן, עיקר הטחינה ע"י עליונה ואמצעית, כמבואר בפיר"ח], אבל האמצעית שהיא מכבר וכו' מלאכתה בפנ"ע, והיא א"צ להם בעת מלאכתה, והם א"צ לה בעת מלאכתם, דאפשר לטחון בעליונה ותחתונה בלי אמצעית, ואחר שיטחון יביא מכבר או כברה ויכבור בהם, ולהכי נקט האמצעית בפנ"ע באחרונה.

כג. בתוד"ה משום כלי כברה. דלא שייך ארוג במעשה של עץ כי אם בצמור ופשתים.

ובתוס' ר"ד הביא ראייה, מדתנן בכלים [פכ"ז מ"א] הבגד מטמא וכו', השק וכו' העור וכו' העץ וכו' כלי חרס וכו', מוסיף עליו [על עור שהוזכר לעיל, מיניה וכו' ש על עץ שלפני פניו] שהוא מטמא משום ארוג, מוסיף עליו הבגד וכו', אלמא אין ארוג נוהג אלא בשק ובבגד ולא בעץ. אמנם בשיטמ"ק הוסיף ז"ל, דלא אשכחן שמקבל טומאה משום טווי וארוג אלא בשק הבא מנוצה של עזים כדאמרינן בפ' במה אשה [שבת סד.], אבל הכברות שלנו שהם של חבלים ומשיחות, לא מיטמא משום ארוג, וכ"ש ריחיים של עץ. [ולא נתבאר אם משום שאינו מנוצה של עזים [וכעין ק"ו תוס'] או משום שאינו דרך אריגה רק בקליעה וקשירה].

כג. אין צדין דגים וכו'.

רשי פ' דלא הותרה מלאכת אוכל נפש כשאפשר לעשותה מעיו"ט כי הכא, דאפשר לצודו מבעו"י ויניחנו במצודתו במים. ונקט הרא"ש דלפ"ז איסור צידה ביו"ט הוא מה"ת. אמנם הר"ן מספק"ל בדעת רש"י אם מה"ת או מדרבנן. ותוס' [כאן, ולעיל ג. בד"ה גזרה באורן] פ' ע"פ הירושלמי דדריש לה מדכתיב אך אשר יאכל לכל נפש וגו', וסמך ליה ושמרתם את המצות, אותם מלאכות שמשמור ואילך, [דהיינו מלישה ואילך], הם שהותרו. [ולחד מ"ד דריש מדכתיב "אך" "הוא" "לבדו", ג' מיעוטיין, מכאן שלא יקצור ולא יטחון ולא ירקד] וצידה דמיה לקצירה. עוד כ' תוס' לעיל, ד"א שהטעם שמא יצוד דגים טמאים. והרמב"ן במלחמות לקמן כד: כ', דלא הותר ביו"ט אלא במאכלים שברשותו להכשירן לאוכלן, אבל לצוד בע"ח שאינן ברשות אדם, וכן לעקור דבר מגידולו, בכלל מלאכת עבודה הן ואסורין מה"ת. [ומבואר בדבריו דאף בלא דרשא דירושלמי קאמר, דאח"כ מייתי א"נ כמו שמפורש בירושלמי].

והר"ן מסיק דמדרבנן אסרום, שחכמים אסרו המלאכות הנעשות לימים הרבה כקצירה וטחינה, ואף לקיטת פירות הנפסדים כתותים וענבים אסרו, לפי שהלכו אחרי רובה של לקיטה שאינה ליומה, ואע"פ שהתירו שחיקת הפלפלין ולא הלכו אחרי רובה של טחינה, היינו טעמא לפי שאותה שחיקה שהיא ליומה אינה נעשית באותו ענין שהיא נעשית לימים רבים שזו במדוך וזו בריחיים, ואף צידת דגים אסרו לפי שאין

כד. ברש"י ד"ה השתא. ורשב"ג אף בביבר קטן פליג אם צ"ל הבא מצודה.

כ' המהר"ם, צ"ע ל"ל לרש"י לאידחוקי ולפרש דרשב"ג פליג אפי' בביבר קטן, והא משמע בהדיא בגמ' דרשב"ג לאו לאיפלוגי אתא, וכדא"ל אביי לרב יוסף הלכה מכלל דפליגי, בתמיה וכו', דמתוך שהשיב רב יוסף לאביי ומאי נפקא לך מינה ולא השיב לו דאה"נ דת"ק פליג ארשב"ג, משמע דגם רב יוסף הודה לו לאביי דת"ק ורשב"ג לא פליגי כלל, [ומה"ט הוצרך רש"י לפרש לקמן בסמוך [בד"ה הבא מצודה], דהיינו שיעורא דביבר גדול דלעיל, דשיעורא דרב אשי לעיל ושיעורא דרב יוסף דהכא, חד שיעורא הוא]. וצ"ל דמשום דמתחילה עלה על דעתו של אביי דס"ל לרב יוסף דרשב"ג אתא לאיפלוגי את"ק, [דלכך תמה עליו ואמר הלכה מכלל דפליגי], לכך כ' רש"י הכא ורשב"ג אף בביבר קטן פליג וכו'.

וכע"ז כ' המהר"ם ש"ף, יעו"ש שהוכיח דאף המקשה דלעיל דרמי הך דביברין של חיה אמתני', ס"ל דרשב"ג פליג, דאי לפרש אתא, מאי מקשה. ובסו"ד צידד דאפשר דרב יוסף לא הודה לאביי, אלא שלא חש לדבריו. [וכן מבואר ממש"כ הרמב"ם בפיהמ"ש דהלכה כרשב"ג. אמנם הרע"ב פי' דלא בא לחלוק אלא לפרש].

כד. בתוד"ה כל. ושיעור היה להם גובה בכתלים של ביברין.

דהוקשה להם, דעדיין לא ידעינן שיעורא דביבר קטן, משום דהא לפי גובה הכתלים יתארך הצל, ויש ביבר קטן וקצר והכתלים נמוכים, ואז לא יפלו הצללים להדדי, ויש ביבר שהכתלים גבוהים ואז יפלו הצללים אהדדי אע"ג שהוא רחב וגדול. מהר"ם. והריטב"א בשבת [קו: כ', דמסתברא דמיירי בסתם כתלים שהם ד' אמות. ולכא' גם לתירוצם דמיירי בשיעור ידוע של גובה כתלי ביברין, אכתי לא ידעינן אי בצל של שעה ראשונה ואחרונה ביום, או בשעה אחרת. ול' ר"ח כאן, פי' בעת שהחמה במזרח, צל כותל [המערבי] [המזרחי] מגיע עד כותל [המזרחי] [המערבי] והוא ביבר קטן. עכ"ל, ועדיין לא נתפרש אם מיד בזריחתה, ומתחלת המזרח קאמר, או אחר ב' וג' שעות שהיא בסוף המזרח וקרובה לדרום, וכן בלשון הריטב"א [שם] שבבוקר נוטה צל כותל מזרחי עד כותל מערבי, ובערב וכו' לא נתפרש באיזה שעה מן הבוקר, אם בתחילתו, או עד ד' שעות דמקרי בוקר].

כד. ספק מוכן אסור.

כ' הגרע"א, בפשוטו משמע דספק מוכן בעצמותו חמור, וכמש"כ הת"י לעיל [ג: בד"ה אלא] דלר"נ דאמר [טעמא דביצה אסורה] משום מוקצה, לא פריך [מברייתא דספיקא אסורה, כי היכי דפריך לרב יוסף, ורב יצחק], דמוקצה חמיר והוי כעין דאורייתא, כספק מוכן דאסור לקמן. עכ"ל. נראה כוונתם, דמדלא פריך ממתני' דהכא דספק ניצוד אסור הא הוי ספק דרבנן, וביותר קשה למה דמשני שם דספיקו אתאן לספק טריפה, דמ"מ יקשה ממתני' דהכא, אלא על כרחך דספק מוכן חמור.

ומ"מ לכא' למסקנא דמסקינן לעיל [ד. רב אשי אמר וכו'] דספק דרבנן בדבר שיל"מ אסור, ה"נ הטעם [דספק מוכן אסור] רק משום זה, דאל"כ יקשה, הא ר"ג דמתיר ספק מוכן, על כרחך לא ס"ל להך כללא דספק דרבנן בדשיל"מ אסור, והיכן מצינו תנא דפליג, [א"ה עיין מרומי שדה דנקט דלרב אשי דמחמיר בספיקא דרבנן בדשיל"מ כמו בתערובות, פליג ר"ג בעיקר דין דשיל"מ ואף לענין תערובות מתיר. ומתני' דנדרים [נב]. כר' יהושע דהכא. יעו"ש. וא"כ שפיר אשכחנא תנא דפליג], הא טעמא דת"ק מטעם ספק מוכן, ומהיכי תיתי לן לומר שני טעמים דספק מוכן אסור וגם בעלמא בדשיל"מ אסור, הא ר"ג תרווייהו לית ליה, ומנ"ל לומר דת"ק פליג בתרת', אלא על כרחך מוכח דליתא שום חומרא במוכן יותר מבעלמא, ופליגי רק בדין דשיל"מ. אלא דלשינויא קמא דאתאן לספק טריפה מוכח לומר בטעמא דמתני' דהכא דספק מוכן חמור, אבל למסקנא מוכח בהיפוך. ונפק"מ לדינא, בספק מוכן והמאכל מתקלקל עד למחא, דאין בזה משום דשיל"מ. זולת דנאמר דגם ר"ג ס"ל דספק דרבנן אסור בדשיל"מ, אלא דבטלטול לא הוי ישל"מ, כיון דיכול לטלטל היום ומחר. ועיין.

דרך לצוד אותם יום יום, שאינו סומך על הספק שהרי אינו יודע אם תעלה מצודתו דגים, אלא עיקרה מיום לחבירו. [כ"כ בתוס' ר"י ד]. וגם הרא"ש מסיק דאסרו מדרבנן, אלא שביאר דכיון דדרך לעשותן לימים רבים דמי לעובדא דחול, [ומסיק דבירושלמי מסמיך ליה אקראי, ומשמע דס"ל דאף להירושלמי הוא מדרבנן, ודלא כמש"כ הר"ן דלהירושלמי אסור מה"ת]. וז"ל הרמב"ם [בפ"א מהל' יו"ט ה"ה] כל מלאכה שאפשר להעשות מערב יו"ט ולא יהיה בה הפסד ולא חסרון וכו', אסרו חכמים לעשות אותה ביו"ט אע"פ שהיא לצורך אכילה, ולמה אסרו דבר זה, גזירה שמא יניח אדם מלאכות. שאפשר לעשותן מעיו"ט ליו"ט, ונמצא יו"ט כולו הולך בעשיית אותן מלאכות וימנע משמחת יו"ט ולא יהיה לו פנאי לאכול.

כג: ברש"י ד"ה ואין נותנין לפנייהם מזונות. אפי' למ"ד נפש בהמה במשמע, ה"מ דמזונותן עליך, אבל דגים וכו'.

הקשה המהר"ם, דהא דאסרינן לעיל הני דאין מזונותן עליך, היינו כשעושה איזה מלאכה בתיקון מאכלם וכו', אבל הכא כשזורק לפני הדגים מזונות, מאי מלאכה קא עביד. וצ"ל לפירש"י, דהא דקתני במתני' ואין נותנין לפנייהם מזונות, הוי נמי פירושו שאסור לעשות איזה מלאכה כדי לתקן להם מזונות וכו', א"נ י"ל דמה שזורק המזונות לתוך הביברים דהוי כרמלית, הוי מלאכה שמוציא מרשות לרשות, אבל לפי תוס' דמפרשו דהא דקתני ואין נותנין לפנייהם מזונות אינו אסור בפנ"ע, אלא תלי באיסור צידה, ובכל מקום שאסור לצוד אסור ליתן מזונות גזירה שמא יצודם, צ"ל דבזריקת מזונות אין בו איסור כלל. [לכא' כוונתו, דאפי' בזריקה כוז שאין בה איסור כלל מצד עצמה, נמי שייכא הגזירה שמא יצודם. יעו"ש במאירי דדוקא בנתינת מזונות שיש בה טורח גזרו, אבל לא בזריקת פירורים בעלמא].

כד. ושאינו מחוסר צידה מותר.

כ' במלא הרועים, לכא' הוא מיותר, ונ"ל דזה סעד לדברי הרמב"ם [בפ"ב מהל' יו"ט ה"ז] דרשב"ג פליג וס"ל דאפי' דגים אם אינם מחוסרין צידה מותרין, ולכך כפל, מחוסר צידה אסור, אפי' חיה ועוף, ואינו מחוסר צידה מותר אפי' דגים. עוד נ"ל, דאי לא כפל הו"א ד"אסור" דקאמר, ר"ל חייב, דאי ס"ד אסור, א"כ ממילא נשמע דאינו מחוסר צידה מותר וסיפא ל"ל, אלא על כרחך צ"ל דמחוסר צידה חייב, והו"א דאינו מחוסר פטור אבל אסור, לזה הוצרך לומר דאינו מחוסר מותר. [ומיושב בזה קושית תוס' לקמן בסמוך בד"ה ותנא, ודו"ק]. יעו"ש עוד.

כד. כל היכא דרהיט אבתרא ומטי לה בחד שחיא.

כ' הרשב"א, נראה שרש"י ז"ל גריס ה"ד ביבר קטן כל דמטי ליה בחד שחיא [בחי"ת], שהוא ז"ל פירש כל ששוחה עליו לתופסו ואינו יכול להשמש ממנו. ואינו מחוור, דביבר זה קטן מבית וזה פשיטא דצדין. וגוי הספרים שלנו, כל דרהיט ומטי ליה בחד (שחיא) [שיחיא], ופי' רבינו שמואל, כל שמגיעו בריצה אחת ואינו צריך לפוש בינתיים. [וז"ל הגה"א בשם א"ז, ושיעור ביבר קטן היינו כל היכא דרהיט בתריה מטי ליה בחד שחיא, בפעם אחת הוא שוחה עליו ואין לו להשמש ממנו. [הרי שפי' כרש"י ל' שחיה, אע"ג דקאמר "דרהיט בתריה" דמשמע דגדול מבית, ויל"ע].

כד. ה"ד מחוסר צידה כגון דאמרי הבא מצודה ונצודנו.

כ' הר"ן, נ"ל שזה כולל שיעור הביבר, שאם הוא גדול כ"כ שצריך בו מצודה, אסור, וכולל ג"כ המינים, דאפי' בביבר גדול, כל שאין המין צריך למצודה כגון אווזין ותרנגולין ויוני הרדסאות, דבאין לכלובן בערב ונוחין לתפוש שם, שאין בהם משום צידה, והכי מוכח בגמ' וכו', ושיעורא דביבר קטן מפרשינן בגמ' דכי רהיט וכו', א"נ כל היכא דנפלי טולא דכתלים אהדדי וכו'. [ולכא' נתכוון לתרץ בדבריו קושית תוס' [בד"ה כל] על פירש"י דס"ל אידי ואידי חד שיעורא הוא [ושכן נראה גם שפי' הר"ן, דמייתי בסו"ד אהך מימרא שיעורי דלעיל], דלא תקשי אמאי פירש השיעור פעם אחרת, ע"ז כ' הר"ן דהכא הוסיף לכלול בדבריו בין שיעור הביבר ובין חילוק המינים].

כד. אר"י אמר שמואל אין הלכה כר"ג, ואיכא דמתני לה וכו' אר"י אמר שמואל הלכה כר' יהושע.

[הר"ף הביא תרומתו לישני, וקצ"ב מאי נפק"מ להלכה, דלכאו' תסגי בחד מינייהו]. וכו' הר"ן וז"ל, וכתבו שהרב רבינו אשר מלוני"ל ז"ל התיר ספק מוכן ביו"ט שני, ואמרו שאין התירו מכוון, אבל אצלי יפה הורה, משום דהו"ל ספק ספיקא דאית לן למישרייה אפי' בדשיל"מ, דכיון דאנן לא עבדינן יו"ט שני אלא משום מנהג אבהתין [כדלעיל ד:], לא מחמירין ביה טפי מינייהו, וכי היכי דלדידהו ספק, לדידן נמי דינו כספק, דמשו"ה מניח אדם עירובי תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה [כדלעיל ו.], הלכך ספק מוכן ביו"ט שני, כיון דמוקצה לא מיתסר אלא מדרבנן, הו"ל ס"ס בדרבנן, ורב אשי לא אחמיר בריש מכילתין [ד.]. בדשיל"מ אלא בחד ספק, אבל בתרי ספיקי לא אמר מידי, וכיון דחומרא דרבנן היא, הבו דלא לוסף עליה. והא ודאי תרי ספיקי ניהו, שא"א שיבא לפניך ספק מוכן ביו"ט שני אלא בשני ספיקות, והו"א דומיא דאשת ישראל שנאנסה [כתובות ט.]. וכו'.

כד: אבל לא מן הרשות, ר"ש בן אלעזר אומר וכו'.

כ' הרשב"א, נראה דבהא ת"ק לחומרא, ואפי' בא מערב יו"ט ומצא רשות מקולקלין, אסורין, דחוששין אפי' לאחר שנתקלקלו נכנסו ונצודו, ור"ש בן אלעזר לקולא, דכל שנתקלקלו המצודות כודאי משוינן לה, דלאחר שנתקלקלו, אין חיה נכנסת לשם. [ועיין במהרש"א ומהר"ם שי"ף ע"ד רש"י בד"ה הלכה כר"ש, דעיקר מה שהוצרך שמואל לפסוק הלכה כרשב"א, הוא בהך דמצאן מקולקלין מעיו"ט דאסר ת"ק ורשב"א התיר, דאי משום איסורא דספק מוכן, הא לא פליג ת"ק בזה. אמנם הרה"מ בפ"ב מהל' יו"ט ה"ח כ', דהא דלא הזכיר הרמב"ם הך דאם מצא המצודות מקולקלות מעיו"ט וכו', לפי שהוא דבר הכרחי, ופשוט הוא, ולא נזכר בגמ' אלא אגב גררא שאם אין ידוע שהוא אסור].

ובביאור מחלוקתם כ' הגרע"א וז"ל, דלכאו' יש לעיין אם נאמר דלא כהרה"מ, וחכמים ורשב"א פליגי, קשה באמת במאי פליגי, הכי נחלקו במציאות, ולזה נראה ד"ל דהך בא ומצאן מקולקלים מערב יו"ט הוא כעין רוב, דע"פ רוב לא יקולקל אם לא שהחיה בתוכה, אבל לא שיהא ודאי, וס"ל לת"ק דספיקא דרבנן אסור ביש לו מתירין כסברת רב אשי בפ"ק [ד.], ומממילא אף שהרוב מסייע להתיר לא סמכינן להתיר דשיל"מ ולא אזלינן בתר רוב, [עיין במג"א סי' תקי"ג ס"ק י"ג] [דנקט בפשיטות בדשיל"מ לא אזלינן בתר רובא, והגרע"א בגליון שם ציין לדברי הר"ן בשליה פירוקן שנסתפק בזה וצידד דאזלינן, יעו"ש באורן], ורשב"א לא ס"ל סברת רב אשי כמו דצ"ל לר"ג [דמתני'] דלא ס"ל כסברת רב אשי, והא דאוסר בספק, לא מטעם יש לו מתירין, רק דספק מוקצה חמור כמש"כ התוס' [ישנים] לעיל [ג: בד"ה אלא]. [א"ה, לשון הרשב"א דלעיל משמע דטעמא דרשב"א לאו משום דרוב רשות אינן מתקלקלות בלא שניצודה בהם חיה, אלא משום דאין דרך חיה ליכנס אחר שנתקלקלה, ואולי גם בהך סברא י"ל דהוי כעין רוב, ופולגותיהו כדרך שפי' הגרע"א ע"פ סברתו דאין מתקלקלת אלא מחמת חיה שניצודה כבר].

כד: הא גופא קשיא וכו' הא ספיקא אסורין, אימא סיפא וכו'.

כ' המהרש"א [בד"ה רב אמר], יראה דהך סוגיא וכו' אזלא ללוי, אבל לרב דאמר [דלר"ג] מותר לקבל [אבל באכילה אסור], לא קשה רישא לסיפא, דמצינן למימר דרשב"א סבר כר"ג, דהשתא דיוקא דרישא בא ומצאן מקולקלין מעיו"ט מותר אפי' באכילה, הא ספיקא אסור באכילה, ודיוקא דסיפא בא ומצאן מקולקלין ביו"ט אסור אף לטלטל, הא ספיקא מותר לטלטל. וכו"כ המהר"ם שי"ף והוסף, דצ"ל דלוי [דאית ליה אליבא דר"ג מותרים אף באכילה], לרבנן אסור לגמרי [אף בטלטול], דאל"כ דילמא רבנן היא ודיוקא דרישא לאסור ספק באכילה ודיוקא דסיפא להתיר ספק בטלטול וכו"ל.

כד: אם יש מאותו המין במחומר אסורין.

ופירש"י משום מוקצה, וכ"כ בעה"מ. והקשה הר"ן למה הוצרכנו כאן לאיסור מוקצה, דהא אמרינן דלערב שכבר בטל איסור מוקצה ונולד,

אסורין בכדי שיעשו, הא למדנו דמשום שלא יהנה ממלאכת יו"ט נגעו בה, וכיון שכן כ"ש שמשפיק טעם זה לאיסור יו"ט עצמו וכו', ולפיכך כ' הרמב"ן ז"ל בס' המלחמות שאין דבריהם ענין לשמועתנו, [ומסיק הרמב"ן אלא משום איסור מלאכה נגעו בה].

ולשיטת בעה"מ דמתיר בשביל ישראל אחר אפי' במלאכות דאורייתא, [דלא חיישי שיאמר לו לעשות בשביל ישראל אחר, דאין אדם חוטא ולא לן], כ' הר"ן דשפיר הוצרך הכא לטעמא דמוקצה לאסור אף למי שלא באו בשבילו, [וכ"ת תינח ביומיה, אבל לערב דבטיל אסור מוקצה, הו"ל למישרייה לישראל אחר, הא לא קשיא, שאם אתה מתירו לו אע"פ שהוא אסור למי שבא בשבילו, אף הוא יחשוב שאפי' ביומו הוא מותר לו, לפיכך השוו איסורו לגמרי]. אבל לרש"י שכ' [כה. בד"ה חוץ] דבמלאכה דאורייתא אסור אף למי שלא נעשה בשבילו, לא סגי בתירוץ זה, ועל כרחו לא אמר טעם זה דמוקצה אלא ללמדנו, שאף פירות שתלש הנכרי לעצמו ביו"ט שהן אסורין לישראל ביומן. [וכ"כ הרמב"ן במלחמות דאהני טעמא דמוקצה שפירש"י להכי].

והמהר"ם הביא מסקנת הר"ן, וכ' ע"ז, ולי נראה עוד, דמטעם מוקצה אסורין אף בטלטול. אמנם המהר"ם שי"ף דחה תי' זה, דהא כ' הרא"ש דכל מידי דאסור באכילה לא חזי למידי, ומחמת זה נעשה מוקצה ואסור בטלטול, וא"כ גם אי טעמא משום שלא יהנה ממלאכת שבת, יהא אסור אף בטלטול.

כד: ברש"י ד"ה אם יש, משום מוקצה וכו' ולא תחלוק במחומר בין שלו לבין של נכרי.

עיין בבעה"מ שכ' דלשאר דיני מוקצה האמורין בתלוש, אין חוששין בנכרי, לפי שאין הכן לנכרי כמו שמפורש בראש מס' שבת בתלמוד ירושלמי. והראב"ד פליג עליה וכו' לאסור לענין גרוגרות וצימוקים או תמרי דעיסקא, בשל נכרי כמו בשל ישראל, והא דאמר בירושלמי דאין הכן לנכרי, הכי פירושא, שלא תאמר פירות דנכרי כמדבריות לישראל, דהא לאו דעתיה עלייהו מאתמול, קמ"ל שאין הגוי צריך הכן, כלומר אין פירותיו צריכין הכנה לישראל. עוד פירש, דההיא פלוגתא אם יש הכן לגוי או אין הכן לגוי, לענין ספיקו איתמר, דישראל שהביא דורון לישראל אחר, ספיקו מוכן הוא לדברי הכל, שלא הביא אלא מן המותר לו, אבל בדורון של גוי, יש למי שאוסר ויש מי שמתיר.

כד: בתוד"ה ולערב, והקשה הר"י לפירש"י וכו' א"כ המבשל בשבת בשוגג אמאי יאכל וכו'.

הרא"ש [סי' ב'] כ' ע"ז, ויש ליישב פירש"י, דיותר החמירו בעכו"ם שעשה לצורך ישראל ממה שעשה ישראל בשוגג, דמילתא דלא שכיחא לא גזרו [דהא דאסור בכדי שיעשה, גזרת חכמים היא שלא יהנה ממלאכת יו"ט, ובמילתא דלא שכיחא לא גזרו, וכ"כ תוס' פ' בכל מערבין, ועיין יש"ש [סי' ה']. עכ"ל הקרב"נ אות מ']. [וז"ל היש"ש, ולא נ"ל כלל האי סברא, דבשלמא מה שגזרו איסור בדבר משום שמה יעשה או שמה יאמר, איכא למימר בדבר לא שכיח לא גזרו, אבל לרש"י דפירש שלא יהנה ממלאכת יו"ט וכו' דלא חש לשמא יאמר, אלא שגנאי הוא לאדם שיהנה ממלאכת שבת, א"כ אין חילוק בין שכיח ללא שכיח].

כד: בתוד"ה ולערב. ורבינו יהודה היה אוסר, במחומר ובציצה אפי' לא הביאו בשביל ישראל רק בשבילו וכו', ולא משמע כן וכו'.

ובתור"פ כ' וז"ל, אמנם רבינו יהודה הנהיג איסור בפרי"ש, ולא ידעתי הטעם, רק שראה שהיו מזלזלין ביותר, ובקעה מצא וגדר בה גדר כדי להרחיקם. [ודלא כהבנת תוס' דידן שאסר מן הדין, מדמקשו עליה מסוגיא דשבת].

כד: בתוד"ה ולערב. ובכדי שיעשו דאמר לפי התוס' כדי שיתלשו ויובאו וכו'.

המהר"ם גרס פי' ר"י כדי שיתלשו ויובאו וכו' וכן ודגים וכו'. וביאר דכ"ז לפי ר"י [דטעם האיסור גזירה שמא יאמר לעכו"ם], דאל"כ אכתי איכא למיגזר שמא יאמר לעכו"ם להביא, כדי שלא יצטרך להמתין עד שיביאנו ממקום שניצודים [או שנתלשים] שם, אבל לפירש"י שפי' הטעם כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט, א"צ להמתין בכדי שיעור הבאה, אלא בכדי שיעור לקיטתן בלבד שהיא עיקר המלאכה. וכ"ה בתוס' בעירובין [לט"ו בד"ה אין] וברא"ש כאן [סי' ב'], [והוסיף וז"ל, בכדי שילך הנכרי למקום שצד הנכרי הצבי והדגים ותלש הפירות, ויחזור לכאן], אלא דמסקו דאף לפי ר"י, שמא לא החמירו כולי האי. ומסיק הרא"ש וז"ל, ויראה שימתין עד שעה שיוכל להביא מאותו המין הנמצא בסמוך לעיר, ולא נחמיר כולי האי בכדי שיבא מן המקום שהביא הנכרי. אמנם הר"ן אחר דמסיק כטעמא דרש"י דשרי במוצאי יו"ט ראשון בכדי שיעשה, כ' דשיעורו כדי שילך הנכרי למקום שלקט ויגמור המלאכה ויחזור לכאן, דשיעור הבאה נמי בעינן, [יעו"ש ראיתו ממתני' דמכשירין פ"ב מ"ו].

[וכ' הגרע"א, נלע"ד באם שיעור הליכה וחזרה מהלך ב' ימים, והעכו"ם הלך ממקומו בשבת ותלש וחזר ביום ב' לערב, דאין יום א' שהוא חול עולה לשיעור כדי שיעשו נגד יום שבת, ואסורים עד יום ב' לערב. דאף דחזירתו דנכרי ביום א' היה ביום חול, מ"מ אילו לא הלך בשבת והיה הולך ממקומו אחר השבת, לא היה חוזר עד יום ב' לערב, א"כ אם נהנה קודם לזה, נהנה ממלאכת שבת, ולתוס' שייך ביה גזירה שמא יאמר, כדי ליהנות מזה ביום ב'. אבל בהיפוך, אם הנכרי הקדים הליכתו בערב שבת וחזר בשבת, בזה הליכת הנכרי בע"ש לא חשבינן, ואנו דנין למעשיו מתחילת שבת, דדנין שהנכרי הביא פירות משם לכאן ביום שבת, וכאילו היה כבר במקום שהוא בתחילת שבת וכו'. [יעו"ש].

כה. חוץ לתחום אסור, והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר.

וכ' הרא"ש [סוס"י ב'] דהבא מחוץ לתחום, אע"ג דאסור באכילה מותר בטלטול, כיון דמותר לישראל אחר. וכ' ע"ז הגרע"א, לכאן לפמש"כ הרשב"א בחי' לשבת ריש פ' מפנין [קכז: בד"ה דמאי], דבדמאי אלו טעמא דאי בעי מפיקר לנכסיה וחזי ליה, היה אסור לטלטל אף דחזי לעניינים, וגרע מתרומה כיון דאינו עומד ליתן לעניינים אלא להחזיקו לעצמו עד אחר שבת ולהפריש עליו, ולעצמו לא חזי היום, הוי מוקצה, עיי"ש, א"כ הכא ג"כ אף דמותר לאחרים, הא רצונו להחזיקו לעצמו לאוכלו למחר. אכ"כ ראיתי שעמד בזה בשעה"מ הל' לולב ספ"ז.

כה. מותר לישראל אחר.

רש"י פי' הטעם, דאף דנעשה איסור בשבילו, גבי איסור תחומין דרבנן לא אחמיר כולי האי, ודיין אם אסרוהו על זה. והקשה הר"ן, לדברי הר"ף והרמב"ם שהם סוברים דתחום ג' פרסאות דאורייתא וכו', למה הקלו בכך, [לא נתבאר אם קושינו דוקא כשהובא מחוץ לג' פרסאות, או אפי' מחוץ לאלפיים אמה, כיון שעיקרו מה"ת חמיר טפי, א"נ מאחר שיש לאסור כשהובא חוץ לשלש פרסאות, אין לחלק באיסור זה], בשלמא לדברי מי שסובר דאע"ג דאיתעבידא מלאכה דאורייתא ע"י נכרי, כל היכא דליכא למיחש משום מוקצה, מותר לישראל אחר וכו' ניחא, אבל למי שאינו סובר כן מיעביא לי. ואפשר שהטעם כמ"ש הרמב"ן בס' המלחמות, דמשום דאיסור תחומין אינו שוה בכל, דמה שהוא לאחד חוץ לתחום הוא לאחר תוך התחום, הקלו בה. [כיון שאינו אסור לכל ישראל, לא אסרוהו אלא לזה שבא בשבילו, שלא ראו להחמיר כ"כ בשל דבריהם, [א"ה, לכאן הכונה לאיסור הפירות אחר שהובאו, שהוא בודאי מדרבנן], דהא לא מיפרסמא מילתא כשאר איסורין, דכל מילתא דתחומין אסור לזה ומותר לזה. ל' הרמב"ן].

כה. מדברי רבינו נלמוד, חיה שקננה בפרדס א"צ זימון וכו', אמר ר"נ וכו' התם לא קעביד מעשה, הכא קעביד מעשה.

כ' הפנ"י, לכאן יש לתמוה דמעיסקא מאי קס"ד דר"ח או דרבה בר"ה לומר מדברי רבינו נלמוד דא"צ זימון, כיון דהכא קעביד מעשה ואין לך זימון גדול מזה וכו'. והנלע"ד בזה ליישב, דהא דקאמר ר"ח ורבה בר"ה

ומדברי רבינו נלמוד דחיה א"צ זימון, היינו משום וכו' דאי ס"ד דבעי זימון, לא הוה מהני בהו הך מעשה שסוכר האמה מערב יו"ט לשם זימון, דהא בעיקר דין הזימון אמרי' בפ"ק [י.]. דאפי' לב"ה צריך לומר מעיו"ט זה וזה אני נוטל, ולא מהני מה שאומר מכאן אני נוטל למחר, וקסברי וכו' משום דאין ברירה וכו', [והשפ"א כ', דסבירא להו דהמעשה שעושה במים לא הוי זימון לגבי דגים], ונמצא לפ"ז. על כרחך הא דאמר רב דדגים מותרים, היינו משום דלא בעי זימון, אלא הא דאמר הסוכר אמת המים מעיו"ט, היינו משום דע"י כך הם ניצודין ועומדין וכו'.

כה. בתוד"ה המקושרין. ולא נהירא דלא שייך כאן בהגבהה.

הב"ח בהגהותיו פי' משום דניענוע לאו הגבהה הוא. וז"ל תור"פ, וקשה דעל כרחך מיירי דחזא, [ולאפוקי מת"י השיטמ"ק שהקשה ג"כ פשיטא, ות"י וז"ל, וי"ל דמשום המוצאן שהם אסורין לו איצטריך, דאע"ג דלא ידע אם הגביהן זה שקשרן או לא, אפי"ה אסירי, לפי שרגלים לדבר שכיון שקשרן או נענען, הגביהן], דאי לא חזא דנענינהו, מנא ידע, דבשלמא מקושרין הא קא חזי להו, וא"כ פשיטא דקנה בהגבהה [ומשמע דבדלא חזא, לא קנה בהגבהה, ויל"ע], וי"ל דחזא דנענינהו בלי הגבהה, וקמ"ל דהבטה בהפקר קניא.

כה. לא ישחוט אא"כ יש שהות ביום לאכול ממנה כזית צלי, ר"ע אומר אפי' כזית חי וכו'.

כ' בתוס' רי"ד וז"ל, פי' גם ת"ק מודה בזה דכזית מבית טביחתה בעינן, ולא פליגי אלא בצלי, דת"ק סבר דוקא צלי, אבל אוכל חי לא, שאין דרך בנ"א לאכול בשר חי, ור"ע מתיר אפי' חי. ובהגהות חש"ל למשניות כ' וז"ל [בקיצור], דטעמא דת"ק כיון דלשמחת יו"ט מצוה היא ואין יוצאין שלא כדרך אכילה, כיון דכתיב "אשר יאכל" בעינן כדרך אכילתו, ועוד כיון דבעינן שמחה, ושמחה בחי ליכא כדאמרין בפסחים [עא.]. וכו', וכיון דחזינן דליכא שמחה בחי, הרי דלאו אכילה חשובה היא, ולכן אין לחלל יו"ט בשביל אכילת חי. [ובטעמא דר"ע לא ביאר כ"כ, ונראה מדבריו דפליגי בזה גופא, וס"ל דאכילת חי חשובה היא לענין איסורין, וה"ה לענין אכילת מצוה]. עוד י"ל כיון דאכילת חי אינו ראוי לכל אדם רק למי שדעתו יפה, לא הוי שוה לכל נפש וכו', וכדאמרין בכתובות [ז.]. דמשו"ה אסור לגמר מוגמר ביו"ט, ור"ע אפשר דס"ל כר"ג לעיל [כב:]. דמותר לגמר מוגמר ביו"ט, ועל כרחך דס"ל דלא בעינן שוה לכל נפש, והלכך מתיר גם בחי.

וכ' עוד התוס' רי"ד, ודוקא לשחוט התירו לו שלא יפסיד בהמתו, משום דא"א לכזית בשר בלא שחיטה, ונמצאת שחיטתה לצורך יו"ט, אבל להפשיט נ"ל שלא התירו לו להפשיט ביו"ט לצורך חול, וסיפא דקתני שוחטה בשדה דמשמע שמפשיטה ומביאה איברים איברים, לא ארישא קיימא, אלא מילתא באנפי נפשה וכגון ששוחטה לצורך יו"ט. [וכ"כ בשה"ג בשם ריא"ז, וכ"פ הרמ"א בס' תצ"ז ס"ו]. והרשב"א כ' שאינו נוטל את עורה [ר"ל שאסור לטלטלו] שלא התירו לו אלא בשוחט מדעתו ביו"ט, שהתירו סופה משום תחילתה כדי שלא ימנע משמחת יו"ט, אבל בשוחט את המסוכנת לא, [דעל כרחו הוא שוחטה. מאירי, ור"ל דלא שייך כה"ג טעמא דמימנע ולא שחיט], ומסייע לזה מהירושלמי דגרסי' התם כיצד הוא עושה, משייר ממנה אבר אחד ומביאה [להעור] עמו. [ומבואר דעכ"פ להפשיט שרי. אא"כ נימא דדוקא בשוחטה בשדה, התירו לו להפשיט כדי שיוכל להכניסה איברים איברים, אבל בשוחטה בבית אינו מפשיט ואינו מנתח, אמנם בשו"ע [שם] משמע דדעת מרן דשרי בכל גווני להפשיט, רק שאין מטלטל העור, והרמ"א פליג עליה וכו'].

כה. לאכול ממנה כזית צלי.

בגיליוני הש"ס למהר"י ענגיל ז"ל הקשה מ"ט בעי כזית, דנהי דפחות מכזית לאו אכילה היא, מ"מ לישתרי משום מתוך. וכן הקשה בהגהות טל תורה למהר"ם אריק ז"ל, והביא בשם האבנ"ז דאסור לבשל פחות מכזית ביו"ט, [ובהגהות חש"ל למשניות כ' כן היכא דאין יכול לאכול כזית, וכן הובא שם במוסגר בשם הגדול ממינסק], ותמוה עליו, ובטעמא דמתני' כ' דכיון דהבהמה מסוכנת והוי הערמה, לא התירו רק בכזית, דבפחות מכזית דלא חשוב כלל, הוי הערמה טפי.

כה. ר"ע אומר אפי' כזית חי.

כ' הגרע"א וז"ל, להרבה פוסקים ס"ל דדם איברים שלא פירש שרי, ניחא הכא, ואולם מש"כ בתוי"ט [פ"א דמנחות מ"ז] בשם הרמב"ם דדם איברים שלא פירש אסור, אלא דהתם במקדש התירו שבות למלחו, א"כ יקשה הכא היכי שרי לאכול חי, ואי דבאמת ע"י מליחה, הא הפוסקים כ' דשיעור מליחה כשיעור צליה, וא"כ היינו שיעור כזית צלי, וראיה זו כ' בשיטמ"ק כאן, דממתני' דהכא ראייה מוכרחת דדם איברים שלא פירש שריא, ובשעה"מ [פ"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ב] כ' ליישב שיטת הרמב"ם, ד"ל דכזית חי היינו לאכול ע"י חליטה בחומץ דשרי כמש"כ הרמב"ם שם.

כה. הפשט וניתוח בעולה וה"ה לקצבים, מכאן למדה תורה דרך ארץ וכו'.

כ' בתוס' ר"ד וז"ל, כמו שמצינו בעולת העוף שמקריב אותה עם הנוצה, כך יצוה גם בעולת בהמה, [א"ה, רש"י בפי' החומש הביא מויק"ר הטעם דמקטירין הכנפיים, כדי שיהא המזבח שבע ומהודר בקרבנו של עני, וטעם זה שייך דוקא בעולת העוף, דאין דרכו של עני בבהמה. ואולי לא אצטרך הוא טעמא אלא משום ריח רע של כנפיים הנשרפים, דאפ"ה אמר הכתוב להקריבן מטעם הנ"ל, אבל בעיקר דין הקרבתן ראוי שהיו שוין], א"נ ימלגו אותה ויסירו צמרה ויקריבנה בעורה [א"ה, עיין שבת [קכ]. דעור גדי מעכב הדליקה, דאינו נשרף. וכפה"נ אש דמערכה שאני], ולמה צוה להפשיט, אלא משום חשש טריפה.

כה. ברש"י ד"ה מאי קמ"ל. דרך ארץ או איסור וכו'.

כ' המהר"ם, לא ידענא למואי נקט רש"י השתא טעמא דדרך ארץ, דהא לפי משמעות סוגיית הגמ' משמע דהשתא ס"ד דאיסורא יש בדבר משום דיש בה איזה סימן טרפות, ולאפוקי מרב הונא דאמר בחזקת היתר עומדת משנשחטה, עד לבסוף דמסיק אלא רמי בר אבא אורח ארעא קמ"ל.

כה. בתוד"ה בחזקת איסור. ולא נהירא, דא"כ ל"ל עד שיודע במה נשחטה וכו' דאיסור אבר מן החי לא שייך אלא מחיים.

בהגהת מגיני שלמה כאן כ' וז"ל, לא יכלתי לירד לסוף קושיא זו, דעיקר רבותיה דרב הונא היא דאם נולד ספק בשחיטה אסורה כיון דליכא לאוקמה בחזקת היתר, שהרי לפני זה היתה אסורה משום אמה"ח וכו', וא"כ אין כוונת רב הונא להוצאה מידי אמה"ח, אלא לומר שאין לבהמה חזקת היתר בחיים, ולכן עד שיוודע שנשחטה כראוי אין להתיר ספק הנולד בה. והפנ"י הקשה כע"ז גם לתירוץ תוס' דטעמא דרב הונא משום איסור אינו זכות, וכ' ע"ז וז"ל, לא ידענא אמאי פשיטא להו דאיסור שאינה זכותה מיקרי חזקה כיון דאמר רחמנא שחוט ואכול, דהא לפירושהם כאן דבתחילת שחיטה נסתלק איסור אמה"ח, א"כ מאי חזקת איסור שייך בספק שנולד בשחיטה וכו', אלא הא דאסרינן כל ספק בשחיטה, היינו כיון דאמר רחמנא שחוט ואכול, א"כ כל כמה דלא ידעינן דנשחטה כראוי הוי ספק השקול דאין כאן לא חזקת איסור ולא חזקת היתר. והרי התוס' כ' בכמה דוכתי, דכל ספק מדאורייתא היכא ליכא חזקה אמרינן לחומרא והוי מה"ת וכו'. וכ' השפ"א וז"ל, כוונתם פשוטה, דאיסור אמה"ח ודאי נסתלק בהשחיטה, ואי מחזיקין ע"י איסור זה לאיסור אחר, משא"כ איסור עשה דאינו זכות הוא קודם שחיטה, ואחר שחיטה פסולה ג"כ, דשחיטה פסולה אינו זכות נקרא, ולהכי הוי חזקה גמורה, ובס' פנ"י הניח דברי תוס' בקושיא, ואיני יודע למה. עכ"ל.

כה. כיוצא בו לא ישתה אדם כוס בבת אחת וכו'.

בבן יהוידע הביא דהמהריק"ש שנתקשה בהאי לישנא ד"כיוצא בו", דהול"ל ולא ישתה וכו', ותירץ דהך דדוקא כשהוא כיוצא בבצל ושום, שאין חבירו ממתין לו, אבל אם חבירו ממתין לו לתת גם הוא יין לתוך הכוס ולשתות, אדרבה לא יאריך בשתייתו. עכ"ל מהריק"ש. ובבן יהוידע תי', דכ"ז לא איתמר בכוס של מצוה של בהמ"ז וקידוש וד'

כוסות של ליל פסח וכיוצא, דאדרבה, אם ישתהו בבת אחת מחזי חיבוב מצוה, וכמו שמצינו בפרוסת המוציא, דבחול לא יפרוס פרוסה גדולה משום דמחזי רעבתנותא, אבל בשבת אדרבה פורסין פרוסה גדולה משום חיבוב מצוה וכו', ולזה אמר כיוצא דבצל ושום דלית בהו תקנה של אכילת מצוה, אבל בכוס יין המתוקן בשל מצוה, אדרבה ישתהו בב"א משום חיבוב מצוה.

[ועיין בשעה"צ [סי' ר"י סק"א] דשיעורא דכדי שתיית רביעית, דמשערין בו לענין צירוף שתייה לברכה אחרונה במי ששתה וחזר ושתה [למקצת פוסקים], הינו כהך דהכא שאינו שותהו בבת אחת אלא בשתי פעמים שהיא מדת דרך ארץ, ודוקא כששהה יותר משאר בנ"א ששוהין באמצע שתייתן, הוא דאין מצטרפין. ומיהו גם לענין שתיית כוס של מצוה, מסתברא דמשערין הצירוף לברכה אחרונה כשאר כוסות, דמשום חיבוב מצוה לא ישתנה בה שיעור שתיית רביעית משאר שתייתן].

כה. נטיעה מקטע רגליהון דקצביא ודבועלי נדות.

הקשה המהרש"א בח"א, מה לנו ללמוד איסור דבועלי נדות ודקצבים משום קודם זמנם, מאיסורא דנטיעה קודם ג' שנים, דה"נ יש ללמוד בהיפך, איסורא דנטיעה קודם ג' שנים מאיסורא דבועלי נדות ודקצבים קודם זמן, ומאי אולמיה הא מהא. וקצת תיקן בזה בפי' הערוך [והוא מפיר"ח] וז"ל, דמוציא אדם כמה הוצאות ונוטע כרם וכו', וממתין שני ערלה וכו', ומי שאשתו נדה וכו' ואינו לוקח מוסר וכו', עיי"ש, דהיינו דאלימא ליה נטיעה ללמוד ממנו, שהוא הוציא כמה הוצאות וממתין זמן רב ג' שנים, וכ"ש בועלי נדות וקצבים שאין להם הוצאות והזמן מועט והיה להם להמתין. והמהר"ם ש"ף כ', תימה תיפוק ליה מנדה הכתובה בתורה, ואפשר לפרש נדה דרבנן טיפת דם כחרדל ז' נקיים וכו', עכ"ל. [א"ה, לכא' כוונתו דמיירי הכא כשטובלת בלא ספירת ז' נקיים. אבל קודם טבילה, ודאי מיתסרא מה"ת אפי' בטיפת דם כחרדל].

כה. ג' עזין הן וכו' כלב בחיות.

הקשה בן יהוידע, והלא התנא יהודה בן תימא מייחס העזות בחיות לנמר כמו שאמר [אבות פ"ה מ"כ] הוי עז כנמר, ולמה רשב"ל מייחס העזות לכלב. ותי' [בתי' הב'] דהעזות בכלב הוא חידוש גדול, דאמרו רבותינו ז"ל [שבת קנה:] לית דעני מכלבא, ומנין לו העזות, והלא כתיב [משלי י"ח כ"ג] "העשיר יענה עזות" ולא העני, ולכן אע"פ שנמצא עזות בנמר אינה חידוש, אבל העזות בכלב היא חידוש, וכן העזות בישראל הוא חידוש, כי לישראל יש להם מדת הענוה והשפלות, חצובה להם ממקור האבות, כמו שארז"ל [חולין פט]. אמר הקב"ה חושקני בהם שאתם ממעטים עצמכם, ודרך העניו והשפל להיות נח, והעזות חידוש בו.

כה. אין הסומא יוצא במקלו וכו'.

ופירש"י משום דהוי דרך חול ואיכא זילותא דיו"ט, וכ' ביש"ש [סי' י"ד] דביו"ט אינו אסור אלא ברה"ר או בכרמלית, דקיי"ל אין עירוב והוצאה ליו"ט. [מיהו הא דאסור לכתף לכא' בכל מקום הוא, מדאיצטרך לטעמא דביעתותא וטירחא דציבורא בהא דאמימר ומר זוטרא, ובביהמ"ד הוה, כדפירש"י בד"ה מכתפי]. ועיין בצ"ח דלפי מה שפירש"י [בד"ה אלונקי] דמתחזי דרך חול ופרהסיא ולהוליך למקום רחוק, בזה אפי' בתוך בית וחצר מיחזי כמי שרוצה לצאת לחוץ, שאין דרך להנשא דרך כיתוף כי אם למקום רחוק הרבה. [יעו"ש עו]. ומסיק המהרש"ל דבשבת אפי' חוץ לעירוב אסור כמו כל הדברים שאסרו עליו לצאת בו, חוץ מתכשיטי נשים. [ומשמע לפו"ר דבשבת מיתסר גם משום שמא יעבירו ד"א ברה"ר, מדמדמי לה לכל הדברים שאסרו לצאת בהם, דטעמיהו משום הך גזירה].

כה. בתוד"ה אורח ארעא. אם נמצאת טריפה לאחר שאכל. הוא נענש כשוגג ולא כאונס, שלא היה לו למהר כ"כ.

כ' בקוב"ש [אות ס"ב], אפשר לפרש כוונתם לפי המבואר בפ"ב דשבועות [יט]. אי שלא בשעת וסתה, אנוס הוא. אלא בשעת וסתה, וכ'

בשב שמעתתא דאפי' אי נימא וסתות דרבנן, מ"מ אנוס מיהא לא הוי, דלא שייך טענת מאי הו"ל למעבד, כיון דמדרבנן היה אסור לשמש, וה"נ, כיון דמשום מדת דרך ארץ צריך להמתין, שוב אין טענת אנוס.

כה: בכור שנפל לבור וכו'.

רש"י פי' בבכור בזמן הזה. וכ' ע"ז בתור"פ דבחנם דחק לומר כן, שאף בזמן שביהמ"ק היה קיים, היה אסור במדינה לשוחטו בלא מום. ובתפא"י כ', דנקט רש"י בכור בזה"ז. דאילו בזמן הבית גם כשלא יומם הרי חזי ליה כשיקריבנו ויאכלנו, ואף דעכ"פ היום יו"ט ואסור לשוחטו ביו"ט, [א"ה לכא' כוונתו למאי דפסק הרמב"ם [בפ"א מהל' חגיגה ה"ח] דנדרים ונדבות אין קרבין ביו"ט], עכ"פ אינו כאן [אצ"ל "כדן" או "כעין"] דין ומותר ראות מומו, דהרי גם קודם שיומם חזי ליה כשיקריבנו. וכן צידד בחת"ס וז"ל, מלשון רש"י וכל הפוסקים וכו' יש להבין קצת דבזמן שביהמ"ק קיים, אפי' חוץ לירושלים, מ"מ ליכא בראית מומין משום תיקון, משום דגם בתמימותו ראוי עכ"פ לאכילה ע"י הקרבה וכו'. ומ"מ צ"ע קצת, נהי דראיית מומין בגבולין בזמן שביהמ"ק קיים תיקון לא מיקרי, מוקצה ביה"ש מיהא הוי. וצע"ק.

ועיין בצ"ח שהקשה ע"ד רש"י שהוא שפת יתר, דמסתמא פלוגתייהו בזה"ז שהרי הם היו אחר החורבן וכ' דבזמן הבית אינו מוקצה כלל, שגם בהיותו תם ראוי להקריבו למ"ד נדרים ונדבות קרבין ביו"ט, ולענין פלוגתא או רואין מומין ביו"ט, כ' מתחילה דשייכא אף בזמן הבית, ושוב צידד דאולי לכו"ע רואין מומין ביו"ט, דלא מחשב מתקן כ"כ, דאדרבה מתחילה היה ראוי לגבוה, יעו"ש שהאר"י למ"ד נדרים ונדבות אין קרבין ביו"ט.

כה: בכור שנפל לבור וכו'.

רש"י ושאר פי' בבכור שנפל בו מום מעיו"ט, [דאל"כ, הא ר"י אית ליה מוקצה]. וכ' ע"ז בתוס' ר"ד וז"ל, ואינו נראה לי, דהא מיייתי לה להא מתני' בפ' כירה [מו:]: ואמרי עלה מי יימר דנפל ביה מומא, ואי בבכור בעל מום מיירי, הא קים ליה דנפל ביה מומא, הילכך וכו' נראה לי דבכור תם שנפל מערב יו"ט מיירי, דמספק"ל אי נפל ביה מומא אי לא. [מחמת נפילתו לבור, כמש"כ רבינו בפסקיו, הרב המגיה. ועיין מש"כ הפני"י ע"ד רש"י בד"ה אם יש בו מום] וז"ל, משום דפשטא דלישנא דמתני' הוי משמע, דהא דקתני בכור שנפל לבור היינו ע"י נפילה נולד בו המום וכו'.

כה: ברש"י ד"ה מומחה. בקי במומין.

הקשה בהגהות פור"י, מי הכריחו לפרש כן, ולמה לא כפשוטו, דהא יחיד מומחה מתיר את הבכור, ובמקום שאין מומחה ג' הדיוטות, כדאיתא בבכורות [ל:]; ועיין נדרים [עז]. סבור מינה התרת נדרים [דשריא בשבת] ביחיד מומחה, אבל בג' הדיוטות לא, [משום דמתחזי כדינא, אבל ביחיד מומחה לא מינכרא מילתא ולא מתחזי כדינא. גמ' ור"ן שם]. ואע"ג דמסקינן התם דאפי' בג' הדיוטות, מ"מ אפשר לומר דהכא ס"ל לר' יהודה דדוקא ביחיד מומחה, דהא חזינן דהכא פסקינן כר"ש דאין רואין כלל, ואילו התם בנדרים פסקינן דמתירין בשבת. [יעו"ש עוד].

כה: בתוד"ה בכור. [בסו"ד כו.]. אבל לר"ש דאית ליה דאין רואין מומין, הלכך לאו דעתיה עלויה מאתמול וכו'.

הקשה הפנ"י, אהא דפשיטא להו דר"ש אוסר במוקצה בנפל בו מום מעיו"ט, דלית ביה איסור מוקצה אלא מחמת איסור ראיית מומין וכו', דהא לקמן [לא: בתוד"ה ונפחת] הסכימו התוס' לשיטת רש"י, דלא אמרינן מוקצה מחמת איסור היכא שהאיסור אינו אלא מדרבנן וכו'. וכ' ע"ז השפ"א, לדעתי לק"מ, דבמה שבידו לעשות כמו הפרשת תרומה, בזה ס"ל באיסור דרבנן לא הוי מוקצה, משא"כ למ"ד אין רואין מומין, בודאי החכם לא יזדקק לו והוי מוקצה.

כו. ור"ש סבר אין רואין מומין ביו"ט.

רש"י פי' הטעם דהו"ל כיושב ודן דין [וכ"כ לעיל במתני' ד"ה אין זה]. ובתוס' לעיל [כה: בד"ה בכור] כ' עוד, משום דנראה כמתקן. [ודמי

להגבהת תרומות ומעשרות. ל' תור"פ שם]. אמנם המאירי במתני' כ' לבאר אליבא דר"ש, וז"ל, ולעולם אין רואין מומין ביו"ט, שהרי אין בראייתו תועלת, שכל שלא נתברר קביעות מומו מערב יו"ט, אין שוחטין אותו ביו"ט אע"פ שעכשיו אנו מכירין שמאתמול היה קבוע [משום מוקצה, כמו שהאר"י לעיל מינה. והשתא טעמו הוי איפכא מתוס', דלתוס' הא דהוי מוקצה לר"ש הוא בתולדה מאיסור ראיית מומין ביו"ט, דאי הוה שרי לראות, לא היה מוקצה, ולהמאירי איפכא, דאיסור הראיה בתולדה מאיסור מוקצה]. וז"ל הרמב"ם [בפ"ב מהל' יו"ט ה"ג], וכן בהמת קדשים שנולד בה מום ביו"ט, הואיל ולא היה דעתו עליה מעיו"ט אסור לשוחטה ביו"ט, לפיכך אסור לראות מומי קדשים ביו"ט, גזירה שמא יתירם החכם במומן ויבא זה לשחוט בו ביום. [דאף להרמב"ם איסור ראיית מומין תלוי במה דהוי מוקצה, אלא דהמאירי כ' שאין תועלת בראייתו, ולהרמב"ם הוי סייג לאיסור שחיטה, [ואולי שחיטת מוקצה אסירה מה"ת, אחרי שא"א לאכלו, לא הוי צורך אוכל נפש], ועכ"פ איסור מוקצה ודאי לא תליא באיסור הראיה].

כו. לא צריכא דעבר ואסקיה וכו', השתא הו"ל מום קבוע וכו'.

כ' הרש"ש וז"ל, נראה דלהאי נמי שבפירש"י [ד"ה קמ"ל, ועיין לקמן בד"ה ואם לאו] דטעמא משום קנסא, האי "והשתא" פי' לאחר העלאתו, וכדפי' לקמן בד"ה יהודה הנשיא, ומשום דעבד איסורא בהעלותו, כי אז לא היה בו מום קבוע, אבל אם מום קבוע הזה נולד בו בהיותו בבור, דאיגלאי מילתא למפרע דשפיר העלה, לא קנסינן ליה, דאי לא תימא הכי, נוקים "ואם לאו" היינו שהעלהו קודם הראותו לחכם, ואפי' היה בו מום קבוע הזה מערב יו"ט.

כו. נולד בו מום ביו"ט, ר"ש אומר אין זה מן המוכן.

בחי' אור גדול שבגליון המשנה הקשה, למאן דס"ל לעיל [ו]. גבי אפרוח שנולד ביו"ט דמותו הואיל ומתיר עצמו בשחיטה, א"כ ה"נ בכור שנפל בו מום ביו"ט נימא הואיל ומתיר עצמו. וכבר ר"ל כן הצ"ח, ודחה וז"ל, אחר העיון נראה דלא שייך כלל גבי בכור הואיל ומתיר עצמו בשחיטה, שזה לא מיקרי מתיר עצמו, שאף שמתיר עצמו להדיוט, הרי אוסר עצמו למזבח, וע"י שנאסר לגבוה הותר להדיוט. אלא דאם היה מום עובר מעיו"ט וביו"ט נולד בו מום קבוע, שזה אתמול היה אסור בין לגבוה בין להדיוט, והיום שנולד בו ביו"ט מום קבוע שפיר יש סברא לומר הואיל ומתיר עצמו לשחיטה מתיר עצמו משום מוקצה.

[וביאר בזה מש"כ רש"י [בד"ה קמ"ל] א"נ משום דעבר ואסקיה, דלכאוי' יקשה מה חסר לרש"י בפי' הראשון דמשום מוקצה אסור, והא לר' יהודה קיימינן דאיהו מאריה דמוקצה בכל הש"ס, ומהי תיתי לא יהיה בזה מוקצה מחמת איסור. ולהנ"ל א"ש, דאיסור מוקצה בזה תליא באשלי רברבי, בפלוגתא דאמוראי לעיל [ו]. אי שרינן אפרוח שנולד ביו"ט מהך טעמא דהואיל ומתיר עצמו בשחיטה, וטעמא קמא דרש"י היינו לרב דאסר התם, וה"ה הכא לא נתיר איסור מוקצה דיליה, וטעם הב' הוא למאן דשרי התם הואיל ומתיר עצמו בשחיטה, וה"נ י"ל הכא וכו', אלא דאפ"ה מיתסר כיון דעבר ואסקיה].

כו. ברש"י ד"ה אין זה מן המוכן. לפי שמתירו ביו"ט נראה כמתקנו, דהו"ל כדן את הדין וכו'.

כ' הט"ז [סי' תצ"ח סק"ט, הו"ד בקרב"נ כאן, סי' ו' אות מ'] יש ללמוד מבכור, באם היה איסור מבורר כגון שנפל איסור לח בהיתר לח פחות מששים, או יבש ביבש ואין רוב בהיתר, ואח"כ נתוסף היתר ונתבטל האיסור, דבר זה אסור להורות בו ביו"ט, דהוא ממש כבכור, ואסור לחכם להורות בזה ביו"ט. וכ' ע"ז בקרב"נ [וכן בהגהותיו להשו"ע נתיב חיים] וז"ל, לא ראיתי מעולם רבנן קשישאי דחשו לזה, ואין הנידון דומה לראיה, דלפירש"י הוי הטעם משום דהוי כדן את הדין, אין זה אלא בבכור, דהוי כדיני ממונות, שע"י פסק הדין מוציא ממון מרשות זה לרשות אחר, ה"נ יוצא הבכור מרשות הקדש לרשות כהן ע"י הוראתו, משא"כ בהוראת איסור והיתר. ואי משום מוקצה, הא אתמול מוכן לכלבים היה, ומוכן לכלבים הוי מוכן לאדם, וא"א למצוא, אלא באיסור בשר בחלב לח בלח שאסור לכלבים מאתמול [א"ה, לכא' כוונתו לבב"ח דאורייתא שאסור בהנאה], ובבשר בחלב אמרינן חתיכה נעשית נבילה,

וצ"ל [דמיירי] שנתוסף היתר ס' פעמים כנגד התערובת כולה, א"כ על הרוב הזה אנו דנין, וזה היה לו חזקת היתר. [ובדאית ליה חזקת היתר מודה הט"ז דשרי להורות בו, כמבואר בדבריו שם].

כו. ברש"י ד"ה בכור תם. דכל שעה דעתיה עלויה שמא יפול בו מום.

כ' המהרש"א, אע"ג דלית להו מוקצה, מ"מ אי לאו משום דדעתיה עלויה, כיון דתם הוא הו"ל כמוקצה דגרוגרת ואסור אפי' לר"ש. והמהר"ם ש"ף כ', דרש"י פי' כן משום שלא תפשוט מכאן בעיא דבעי לקמן [מ]. אליבא דר"י הנשיא אי ס"ל מוקצה, כמו שתירצו בתוס' [סוד"ה ת"ר]. [ומשמע דאילו טעמא דרש"י הו' כשאר מוקצה דפליגי ביה, ולא כגרוגרות. ושוב הביא ד' מהרש"א. ומשמע דלא פסיקא ליה].

כו. ברש"י ד"ה אל ר"ש בן מנסיא. הרי נחלקו בה דורות שלפנינו, וניזיל לחומרא.

כ' במצפ"א, מאן מוכח דס"ל לרש"י דאף בפלוגתא בדרבנן אזלינן לחומרא בדבר שיל"מ, ודלא כהפוסקים דס"ל דרק בספק מעשר אזלינן לחומרא ולא בספיקא דדינא ופלוגתא, [מש"כ בפלוגתא, תליא בשו"ט דהגרע"א עם הבית מאיר לעיל [יד]. ובעירובין [לח]. אם ספיקא דלא איפשיטא דמי לפלוגתא לענין זה, דלהבית מאיר כיון דבשל סופרים הלכה כדברי המיקל, תו ליכא ספיקא דנימא ביה לחומרא משום דשיל"מ שכבר הכריעו ופסקו כהמיקל והגרע"א הוכיח שלא כדבריו מד' הר"ן בנדרים [מז]. יעו"ש. ולפי ראת המצפ"א, מוכח מרש"י דלא כסברת הבית מאיר. אא"כ נימא דפלוגתא דר"י הנשיא ור"ש בן מנסיא דהכא, קדמה להכרעה דההוא כללא בדברי סופרים הלך אחר המיקל. ויל"ע].

כו. ושויין שאם נולד הוא ומומו עמו, שזה מן המוכן.

הקשה הצ"ח, דמשמע דבבא מציעתא כשנולד בו מום ביו"ט פליגי ר' יהודה, והוא תמוה, הלא נולד בו מום ביו"ט לר"י ודאי אינו מן המוכן שהוא מוקצה וכו', ור' יהודה ודאי אית ליה מוקצה, כמו שפירש"י במתני' ובכולה שמעתין וכו', ולכן צ"ל שבמציעתא לא הושוו, דאף דגם ר"י אוסר, מ"מ אין טעמו כטעמו של רש"י, דלר"י האיסור משום מוקצה, ולר"ש משום קנס משום מתקן. ואולי גם לדינא יש נפקותא, לפי מה שכתבתי לעיל [ע"ד רש"י במתני', כו. בד"ה אין זה], שאם האיסור משום קנס, אז עשו חכמים שלא יועילו מעשיו, והוה כאילו לא התירו המומחה כלל, א"כ וכו' אף בחול אסור לשוחטו עד שיתירנו המומחה מחדש שיראנו בחול, ונמצא דלר"י שהטעם משום מוקצה, מותר לערב, ולר"ש אסור עד שיתירנו מחדש. [יעו"ש דכ"ז לפי מה שפירש"י לאדא בר אוכמי דהטעם משום מתקן].

כו: האי בכור מעיקרא הוה חזי אגב אימיה וכו'.

כ' המהרש"א בשם ת"י, למאי דבעי למיפשט השתא דסבר אין מוקצה לחצי שבת, קשה דא"כ ליתני אפי' נולד תם ואח"כ נפל בו מום נמי, וי"ל דדחוי יתירא כולי האי לא מסיק אדעתיה כלל דפשיטא דיש מוקצה. וכ"כ מהר"ם ש"ף. וכ' ע"ז הצ"ח, דודאי אין הקושיא לשיטת רש"י דהאיסור משום מתקן, רק לתוס' שהאיסור אף בדיעבד משום מוקצה, ודוקא למאי דמוסיק לעיל דאדא בר אוכמי משבשתא היא, וכו' אושעיא עיקר דגם בנולד הוא ומומו עמו מותר רק בדיעבד, וא"כ י"ל דהיא גופה קמ"ל, דאפי' נולד ומומו עמו אעפ"כ אין רואין לכתחילה, ורק בדיעבד הוא מן המוכן. [ונפק"מ לדינא, למאי דקיי"ל דאין מוקצה לחצי שבת, דלהצ"ח לא נחמיר בדחוי גדול כמש"כ המהרש"א ומהר"ם ש"ף].

כו. אלמא קסבר ר"מ ראיית בכור לאו כראיית טריפה וכו', ומינה ראיית טריפה אפי' ביו"ט, ראיית בכור מעיו"ט.

ופירש"י דכיון דחשיבא כולי האי, הוה כמתקן. וכ' הפני"י, נ"ל להוסיף על דבריו, דלאו בחשיבות לחוד תליא מילתא, אלא שמעיקר הדין כן הוא, כיון דראיית טריפה לאחר שחיטה, א"כ הא קיי"ל דבהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת, ומשו"ה לא מיחזי כמתקן, משא"כ בבכור דאין מתירין אלא מחיים, א"כ מעיקרא הוה בחזקת קדשים ובחזקת איסור, [א"ה, קצ"ב לפו"ר, דאף אי הוה ראיית בכור אחר שחיטתו,

לכאו' בחזקת איסור עומד מצד קדושתו, דלא אמרינן נשחטה בחזקת היתר עומדת אלא באיסור אמה"ח ואינו זבוח דבהמת חולין], ומשו"ה אסור לראותו ביו"ט ולהתירו דהוה כמתקן גמור כמש"כ רש"י לעיל [כו: בד"ה ביו"ט וד"ה ושויין].

כו. ראיית טריפה אפי' ביו"ט.

כ' בהגה"א [סי' ח'] בשם האו"ז, דרואין את הטריפה ביו"ט אצל האשפה, שאם תטרף יניחנה שם ולא יטלטלנה. ומקורו מדאמרינן בשבת [קנו:]: דהכי הוה עביד לוי. ובתפארת שמואל הקשה, וכי גרע מחלבים שאין מולחים אבל מטלטלים, ויש לחלק, דחלבים ראויים להסקה לעצמו [ועיין בהגה"א פ' קמא סי' ט"ז], וגם מאתמול היה דעתו עלויה. מ"מ קשה, מאחר שהתירו כמה דברים סופן משום תחילתן [לעיל יא:]: אפי' בדאורייתא, כמו נותנין העור לפני הדורסן ה"נ נימא במוקצה דרבנן, אם לא תתיר לו לטלטל במקומה, א"כ יתקלקל, או יאכלו הכלבים, או שאר תקלות, א"כ מימנע ולא שחית מההיא חששא, [א"ה לפו"ר צ"ב, דהא בעומדת להשליכה באשפה מיירי, ולא להצניעה להשתמש בה, דהא לא קאמר אלא שיראנה אצל האשפה כדי למנוע הטלטול]. דהא חששא דטריפה האידינא שכיח, ומן התלמוד אינה ראייה [ר"ל מההיא דלוי] דלא חזי טריפה אלא אקילקלתא וכו', אפשר בעירו לא היה טריפות שכיח כולי האי, א"נ טריפות דאווזים ותרנגולם חזי וכל כה"ג, דלא שכיח בהו טריפות, א"נ לא היו נכרים במקומו למכור להם הטריפות, ומשו"ה נראה דלא שרי טלטול אלא להצניעו, ולא בענין אחר.

כו. בקנסא פליגי וכו', ר"מ סבר גזרינן מומין שבגוף אטו מומין שבעין וכו'.

כ' השפ"א וז"ל, וקשה דהתחילו בקנס ומסיימו בגזירה, וצ"ל דודאי גזר דלא ישחוט על דעת להראות אח"כ, וזה אפשר דאפי' ר"י מודה, רק דר"מ הוסיף לקנוס אם עבר ע"ז, וכ"מ ברש"י, ובתוס' ג"כ פירשו דזה קנס ולא גזירה [ממש"כ [בד"ה אלא] הלכה כר"מ בגזרותיו וכו' ולא בקנסותיו]. אך מלשון הגמ' ור"י סבר לא גזרינן, משמע דבגזירה נמי פליגי. וצ"ע. [ועיין בבכורות [כח]. ברא"ש [סי' ג'] שהביא מחלוקת הפוסקים בזה, אי הוה גזירה או קנס]. עכ"ד השפ"א.

ותורף דברי הרא"ש שם, דמתחילה הביא ש"י תוס' דאין הלכה כר"מ, דהכא קנסא הוה ולא גזירה, והלכה כר"מ בגזרותיו ולא בקנסותיו, ושוב הביא בשם בה"ג שפסק כר"מ, דחשיב ליה גזירה, וסייעו מלשון הברייתא, והביא שכן דעת הרמב"ן, וראיתו, מדקתני הואיל ונשחט שלא ע"פ מומחה, ולא קאמר הואיל ושחטו, משמע אפי' שחטו אחר, דבזה לא שייך קנסא אלא גזירה. ועיי"ש במהרי"ט אלגאזי [אות כ"ח] שהביא בשם תוס' חיצוניות וז"ל, וא"ת והא גזירה היא דגזר שאר מומין אטו דוקין שבעין כדאמר לעיל, וי"ל, דהך גזירה אינה אלא קנסא בעלמא, דלא שייך למיגזר שאר מומין שבגוף אטו מומין שבעין, אם לא משום קנסא. וביאר מהרי"ט א"ד ס"ל דספיקא דאורייתא [דדוקין שבעין, דמספק"ל אם נשתנו לאחר מיתה] מותר מה"ת כהרמב"ם, אלא שחכמים אסרו כל ספק דאורייתא, וכיון שבדוקין שבעין גופא אינו אלא מדרבנן, לא שייך למיגזר בשאר מומין אטו הא. [יעו"ש דשו"ט דלא שייכא חזקת איסור בהך ספיקא, דהרי מום קבוע לפניך, וגרע ממקוה שלא נסתפקנו בשעת הטבילה, אבל הכא כבר מחיים נראה המום].

כו: כו: ר' אמי כי חזי מאתמול הוה חזי, וביו"ט שיולי קא משייל וכו'.

כ' הר"ן וז"ל, דראיה לחודא היא דחשיבא כמתקן ודן את הדין, אבל היתר חכם אחר שראוהו מעיו"ט, כיון דהתירו הוה מחמת ראייתו וראיה מאתמול הוות, אין כאן תיקון כלל. [ולכאו' לפ"ז לראותו ביו"ט כדי להתיר אחר יו"ט נמי אסור, ובבאה"ט [סי' תצ"ח ס"ק י"א] כ' בשם יש"ש [סי' ט"ו] וז"ל, דשרי לחכם לראות הבכור ולשתוק ולא להתירו אפי' גמר בלבו שהוא מום, דדברים שבלב אינם דברים לענין איסורי שבת ויו"ט. עכ"ל. ועיין בשעה"צ שם [סי' נ"ט] דבמאמר מרדכי וחמד משה גמגמו בזה, ואיהו אסברה לה [במ"ב ס"ק נ"א] ברואה הבכור לעיין בדינו ולא להורות לאחרים למעשה דהוה

כלימוד תורה בעלמא. ומשמע דברואה ע"מ להורות אע"פ שביו"ט אינו מורה, אסור, וגם לטעמא דמתקן שהביא בסק"נ].

אמנם באו"ז [ח"ב סי' שנ"ה, הו"ד בשעה"צ ס"ק ס"ב] משמע דהא דשרי בראהו מעיו"ט, דוקא בשכבר א"ל החכם שהמום קבוע. [דז"ל שם דר' אמי ורבא היו רואין מום קבוע בבכור מעיו"ט והיו אומרים מום זה ראוי לישחט עליו, אלא שהיו אומרים לו לחזור למחר ולשאל שלא גרם לו].

כו. ברש"י ד"ה הו"ל הווא בוכרא. והיו לו בביתו כהנים סמוכין על שולחנו ואוכלין בכורות.

כ' הרש"ש, לכאור' בכור בעל מום נאכל גם לזר, כבית הלל בבכורות [לב:, לג.]. וכבר עמד בזה הפנ"י, וכ' דמ"מ עיקר מצותו ליתן לכהנים מזין מתנות כהונה. [וש"מ דבסמוכין על שולחנו מקיים בזה מצות נתינתו לכהן]. ויעו"ש שביאר מ"ט פירש"י כן הכא טפי מבכולה סוגיין.

כז. בתוד"ה אלא. וי"ל דשאני התם דהוי כמו גמרו בידי אדם וכו', ועוד י"ל דהתם מיירי לענין טלטול, דפשיטא ליה וכו'.

כ' המהרש"א, דבריהם תמוהין, דאי הוה דאפרוחין כמו גמרו בידי אדם, א"כ לישתרי אפי' אם היו האפרוחין עליו ביה"ש, כדשרינן קדירות בשמעתין, ובפ' כירה, תניא בהדיא דאסורין וכו', גם התוס' שם הוכיחו מזה דלא מיקרי גמרו בידי אדם וכו', וראיתי בת"י דכן צ"ל, ואין לומר דשאני התם דהוי כמו גמרו בידי אדם וכו', דהא שרינן קדירות אע"ג דביה"ש רותחות הן, ובפ' כירה אמרינן דאם היו [האפרוחין] עליו אסור לטלטל, וא"כ לא הוי כבידי אדם, וי"ל דהתם מיירי לענין טלטול וכו'. ובקרני ראם קיים הגירסא שלפנינו בתוס', וז"ל, ונראה בכונתם, כיון דגוף הטעם דלא מיקרי גמרו בידי אדם, משום דאין דעתו להפריחם, דהרי כפה הסל כדי שיעלו כמש"כ תוס' שם, וא"כ בשבת דאם הוי מוקצה הרי אסור לבטל כלי מהיכנו, וע"כ דעתו להפריחם כדי שלא יעשה איסור ביטול כלי מהיכנו, ולא הוי מוקצה [לכאור' ר"ל דמשו"ה הוי בכה"ג כגמרו בידי אדם], משא"כ בעודן עליו בביה"ש דהוי הכפיה מבעו"י ולא הוי איסורא וביטול כלי מהיכנו, תו אמרינן דדעתו שיעלו ואין דעתו להפריחם. [יעו"ש עוד].

ולפ"ז נקטו בתירוץ קמא דהאבעיא בסוגיין בין לענין אכילה ובין לענין טלטול, וכן נקט בפשיטות בתוס' הרא"ש שם, וז"ל, אבל לאחר שירדו מותר, וס"ל דאין מוקצה לחצי שבת, דאי יש מוקצה לחצי שבת, אפי' לאחר שירדו אסור לטלטלו, ופולוגתא היא בפ' אין צדין. עכ"ל. [וגם הרשב"א שחילק בין אכילה לטלטול כתוס', [עיין בדבריו לעיל כו: בד"ה הא דבעא הלל], לא הביא ראייה מהך דאפרוחים, ולכאור' משום דאיכא למדחי כתירוץ קמא דתוס' וכגירסא שלפנינו דתרי שינויי ניהו. אמנם בזה י"ל כמש"כ במצפ"א שם, דבעי לאתויי ממתני' [דמוכני שיש עליה מעות] ולא מהך דאפרוחים שהיא מימרא דאמוראי].

והריטב"א שם כ' ג"כ דסוגיין לענין אכילה, וסוגיא דהתם לענין טלטול, וז"ל, וא"ת למאי דקס"ד דמיירי אע"פ שאין עודן עליו כל ביה"ש ואפ"ה אסור לטלטלם [אצ"ל לטלטלו] כשנסתלקו מעליו, הא מהיכא תיסוק אדעתין כיון דליכא מיגו, וי"ל דקס"ד דאסור לטלטלו מפני שייחדו לכך ואינו רוצה להשתמש בו היום בתשמיש אחר, וכיון דכן, אפי' בשעה שאינם עליו אסור, כדאמרינן לקמן במטה שייחדה למעות, ואנן סבירא לן, דכי הא לא חשיב ייחוד, וכיון שכן כשאין עודן עליו מותר דליכא מיגו. ואע"ג דבמס' יו"ט מבעיא לן אם יש מוקצה לחצי שבת, התם הוא במוקצה לאכילה, אבל במוקצה לטלטול אין מוקצה לחצי שבת כשלא היו עליו כל ביה"ש דליכא מיגו.

כו: ברש"י ד"ה הווא גברא. כהן הוה.

כ' המהר"ם שי"ף, לכאור' א"צ לזה, דלכולי עלמא שואלין על המום היאך בא לו, ולא משום דנחשד, רק דלמא לא ידע דרשא דכל מום לא יהיה בו, [א"ה, נמצא לפ"ז דלא יתירו הבכור במום זה, אע"פ שהיה בעליו שוגג בהטלת המום], רק רועי כהנים אינם נאמנים, וצריך להביא עדים שכדבריו כן הוה, ולא מצינו דא"ל להאי גברא אייתי עדים שכן הוה.

[וא"כ הוא קצת ראייה דלא הוה כהן. וכן הו"מ לדייק על מש"כ רש"י למעלה [בד"ה וביו"ט] מפני שנחשדו כהנים וכו'. ביאור אות ד']. וכן הקשה הרש"ש מדוע האמינו ולא דרש ממנו עדים, ואולי באמת א"ל אח"כ להביא עדים, והגמ"ל לא חשה להביא זה, כמו דלא סיימה דשרי ליה. ומה שהכריחו לומר דכהן הוה, משום דאין רואין בכור ישאל אא"כ כהן עמו, כדאמרינן בבכורות [לז:]. עכ"ד הרש"ש. [ועיין בהגהות חש"ל שכ', דנראה דרש"י גרס כג' השאלות פ' בא, א"ל תא למחר ומייתי לי סהדי דלא את רמא ביה מומא, למחר אייתי סהדי, אמר להו וכו', והובא גם במאירי], ומשו"ה הוצרך לומר דכהן הוה.

כו: הכא במאי עסקינן במסוכנת ודברי הכל.

רש"י פי' דמתני' במסוכנת וכו"ש דשרי במסוכנת דחולין, וכ"כ הרשב"א [ולא גרס ודברי הכל], ואסברה לה דאי לר' יהודה, אפי' מסוכנת דחולין אסירא, כדקתני ר' יהודה אומר אם לא היתה נבלה מעיו"ט לא יזינה ממקומה, דוקא נבלה, אבל מסוכנת לא, ולר' יהודה כל שאינה מוכנת ממש ביה"ש להאכילה באותה שעה לכלבים, אית ליה לר"י דמיגו דאיתקצאי לביה"ש איתקצאי לכוליה יומא. והרי"ף שהביא הך אוקימתה דשמעינן מינה דמסוכנת דחולין שריא, ואע"ג דפסק במוקצה ביו"ט כר' יהודה, [וכבר תמה עליו בעה"מ בזה], כ' הרשב"א דגרס במסוכנת ודברי הכל [כג' שלפנינו], דלכו"ע אם היתה מסוכנת מוכנת היא, דאפי' לר"י דעתיה עליה, וכאילו נתנבלה מעיו"ט חשבינן לה, ופולוגתיהו בחולה שאינה מסוכנת [דבבריאה מודה ר"ש דאסירא]. ועיין במאירי שכ' ע"ז, ולא יראה לי כן, שהבהמה מתוך שחומרה גס ביותר, אינה נקראת חולה עד שתהא מסוכנת.

כו: ברש"י ד"ה חלה. דרחמנא אחשבה להבערתן דכתיב באש ישרף, הלכך מלאכה היא.

כ' השפ"א, לכאור' עדיין קשה בשריפת שמן תרומה טמאה, מה בכך דמלאכה היא, הא גם מלאכה מותר לצורך אוכל נפש, ומה תירץ רש"י ע"ז, [ומש"כ הפנ"י דמש"כ רש"י טעמא דאחשבה לא קאי אתרומה טמאה וחלה, אלא אקדשים [ותרומה טמאה גזרו אטו קדשים], לשון רש"י לא משמע כן]. וצ"ל כוונתו, כיון דשריפת שמן זה הוי מלאכה מצד דקודש היא, מלבד מלאכת השריפה, [דהא גם ע"י אכילת כלבו מיתסרא], א"כ לא הוי אוכל נפש לענין זה, כיון דאם יהנה משמן חולין לא יעבור על מלאכה זו. [א"ה, לכאור' הוא כעין דינא דהקל הקל תחילה, דכיון דאפשר לו בהבערת שמן חולין שאין בה אלא מלאכת השריפה, לא הותרה מלאכה זו דביעור תרומה טמאה. אבל לפ"ז כשאין לו אלא שמן זה, לישתרי, וצ"ב].

ועיין בחי' הגרש"ר לפסחים [ה. אות פ"א] שכ' בתו"ד, דהיה אפשר לומר דכוונת רש"י היא, דהא דשרי בכל דוכתא לצורך אוכל נפש, הוא משום דכל דהוי לצורך אוכל נפש אין זו מלאכה, אבל הכא כיון דאיכא עליה דין ביעור, אזי הדין ביעור אחשבה לה למלאכה הגם דהוי לצורך אוכל נפש. אמנם קשיא ליה, דברש"י מבואר דאפי' לפני כלבו אסור ליתן, דכיון דמתקיים בזה הדין ביעור מלאכה היא, וזה תימה, דאיזה שם מלאכה אית ליה, דבכלל הבערה לא הוי, ואלא דהוי מלאכה מחודשת, והא לא אשכחן דאיכא אלא ל"ט מלאכות ותו לא, והיכן אשכחן עוד אב מלאכה. ובקה"י [שבת סי' כ"א, בד"ה ואפשר], כ' דאפשר שזה בכלל מלאכת מכה בפטיש, דכל תיקון מלאכה שאינו מל"ט מלאכות המפורשות, הוא בכלל מכה בפטיש [א"ה, ואפי' כה"ג שכלויו הוא תיקון], כדאמרינן בירושלמי פ"ז ה"ב.

ויעו"ש בקה"י בסו"ד בשם ג"א, דרצה לפרש דמקרא דבוקר שני הוא דמוכח דרחמנא אחשביה מלאכה להבערתו, אבל בשאר מצוות [כגון ביעור חמץ, יעו"ש בכל הסימן] לא אמרינן כלל דמשום מצוה אחשביה רחמנא מלאכה, וכ' ע"ז הקה"י דפירוש זה היה נכון, אלא דא"כ למאן דלית ליה דרשא זו [וס"ל דטעמא דאין שורפין קדשים ביו"ט, משום דיו"ט עשה ול"ת הוא, ולא מקרא דבוקר שני] לא יספיקו דברי רש"י, ויקשה לדידיה דהיכי הוי עשה ול"ת הלא ראוי להתיר משום מתוך, [ובשמן שריפה משום אוכל נפש גופיה, וכקושית השפ"א].

כז: ברש"י ד"ה בבהמת קדשים. ואפי' למ"ד פודין, ביו"ט לא פרקי לה.

וכ"כ המאירי. והצל"ח לעיל [כו: ע"ד רש"י ד"ה ביו"ט, בסו"ד], הוכיח מכאן דאסור לפדות קדשים ביו"ט, ועוד הביא ממש"כ הריב"ש שאין פודין את הבן בשבת, וכ"ה בשו"ע סי' של"ט ס"ד, וכ' המג"א דאפי' בכלי אסור, דדמי למקח וממכר. ותמה על דברי הרמב"ם שהביא כל סוגיא דלעיל דאין רואין מומין ביו"ט, לענין קדשים, ששינה ממה ששינו לענין בכור, ולהנ"ל יש לתמוה, דבשלמא בכור דנותר במום בלא פדיון שפיר, אבל כולהו קדשים שאסורין במומין עד שיפדו, וביו"ט אין פודין, אי משום דדמי למקח וממכר, וכנ"ל, אי משום דמקדיש הפדיון ותנן לקמן [לו:]: דאין מקדישין, [א"ה, אולי קיל פדיון מתחילת הקדש, דקדושת הנפדה שכבר קיימת, מתחללת על הפדיון, ולא קדושה חדתא קעביד], ואיך יהיה נותר במום זה ביו"ט. וצידד ליישב בדוחק, דשרי לצורך יו"ט כדי לאכול הבהמה ביו"ט, וע"י נתינת דבר מה איזה חפץ לפדות הבעל מום [דהקדש שוה מנה נפדה בפרוטה], כדאשכחן דמתנה לצורך שבת ויו"ט שרי כמבואר בסי' שכ"ג ובסי' תקט"ז, אע"פ שמתנה דומה למו"מ. ומסיק מ"מ הדבר קשה בעיני, כיון דצריך העמדה והערכה, ולהוציא הבהמה מרשות הקדש שיהיה שלו, וכן להקנות עבורו דבר אחר להקדש, קשה לומר שיהיה מותר לצורך יו"ט.

כז: בתוד"ה ועל החלה. ומ"מ קשה כו' אבל תרומה דלצורך הדיוט וכו' דהא איכא צורך אוכל נפש.

הרשב"א הביא בשמם שהקשו בתרתי, חדא, משום דקיי"ל כב"ה דאמרי מתוך וכו', ולא עוד אלא דצורך אוכל נפש ממש הוא, דהא אפשר להסיקה תחת תבשילו. וכ' ע"ז וז"ל, ואם תרומה זו פירות שאין עומדין לשריפה הן, כפת ועיסה וחטים ושעורים, איני רואה בזה קושיא, דלא אמרו מתוך שהותרה הבערה לצורך וכו' אלא בדברים הראויים לשריפה, אלא שאין ההבערה בהם עכשיו לצורך, כעושה מדורה להתחמם כנגדה, אבל מה שאינו עומד לשריפה, אפי' לטלטלו אסור ואפי' להבערה שיש בה צורך, ומיהו בשמן של תרומה יש להקשות כן,

שהרי מדליקה על שולחנו, ובתוס' תירצו דגזרינן היכא דנהנה ממנה בשעת שריפה אטו היכא שאינו נהנה ממנה, דאז אסור מה"ת, וכמה פעמים שלא יהנה ממנה ואז דמי לשריפת קדשים. עכ"ל הרשב"א.

כז: בתוד"ה ועל החלה. וקשה לפ"ז דא"כ צליית הפסח היכי דחיא יו"ט, הא אית ביה צורך גבוה כי אם צלי אש וכו'.

כ' הגריעב"ץ, הא לק"מ, דמצות צלי אש צורך הדיוט הוא. [א"ה, אולי כוונתו דהא דבעינן צלי אש, אינו מדיני הקרבן וממצות אכילתו כשאר אכילת קדשים. אלא מצד המצוה דרמיא אקרקפתא דגברא לאכול בלילה הזה מבשר הפסח, כמו שמחוייב לאכול מצה ומרור. וכנודע מדברי הביה"ל [ח"א סי' ב' אות ז'] והאו"ש [פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"א], ודמיא צלייתו לאפית המצה דודאי דחיא יו"ט, ולא דמי לצורך גבוה דקדשים ותרומה]. ועיין בשפ"א שהקשה וז"ל, ק"ק הדמיון להתם, דבשלמא הכא שריפת קודש ותרומה, מצוה הוא גוף השריפה [אפי' אם לא יהנה ממנה], אבל מצות צלי אש דפסח הוא רק כשיאכל, אבל מי שאינו אוכל וכי מצוה לצלות הפסח בחנם, א"כ עיקר הצליה היא בשביל אוכל נפש. [ואולי לזה נתכוין גם הגריעב"ץ].

כז: מאי אין נמנין, א"ר יהודה אמר שמואל אין פוסקין דמים לכתחילה על הבהמה ביו"ט.

כ' הרשב"א, ואיכא למידק דא"כ פשיטא, דמקח וממכר הוא ואסור כדכתיב בספר עזרא, ועוד אמאי קאמר בגמ' תניא נמי הכי וכו', דהא נמי מתני' היא הכא בסמוך [כח:]: לא יאמר אדם לחבירו שקול לי בדינר בשר, תירצו בתוס' דפסיקת מעות על הבהמה אין דומה למקח גמור, אלא דומה קצת להריני עמך לשליש ולרביע, וקמ"ל במתני' דאפ"ה אסור, והיינו דקא מייתי עלה ברייתא דהריני עמך בסלע, דאינו מו"מ גמור, ואפ"ה אסור. אלא דאכתי תמיה לי, ל"ל למיתני במתני' [כח:]: לא יאמר אדם לחבירו שקול לי בדינר בשר, דמקח וממכר גמור הוא זה ואסור, ונ"ל דמשום סיפא נקטה דקתני אבל שוחט הוא ומחלק ביניהם אע"פ שנותן לו באומדן בשוה דינר. [ועיין בתור"פ].